

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnék.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Hull a hó.

Hull a hó. Fehér lepel borítja a földet. Szeszélyes csipke fodrok díszítik az ágakat. A galyak és fák barna kérgét élesen világítja meg a sűrű hó pehely mint valami csodás fehér prém, a mely lent szőnyeg, a tetőkön rizsporos nagy paróka s mindenütt fény, csillogás és jégvirág.

Szép a tél. Szép mint egy bűbajos tündér menyasszony, ki ködfátylával, hosszú hermelin palástjával hamis gyémántjaival násznapi bevonulását tartja.

Mint porzik lovai lábai alatt a hó, mint seper a szél s mily fényes tükröt tart elébe a befagyott víztükör.

Még zenéje is van. A vihar bűgása, a száraz galyaknak tördelődzése, a nyitva hagyott ajtók csapkodása és a farkas-ordítás.

Szép a téli táj. Szép nappal, midőn rá a vörös szemű téli nap világa süt és szép este midőn szederjes kék egén a sűrű csillagok élénk fénye reszket. És fenséges a maga zordon pompájában. Erő és hatalom van benne.

De mind e szépség, mind ez erő, mind e hatalom nem a tél magáé és nem a természeté, hanem azé, a ki a telet formálta s a ki a gyapjuhoz hasonló havat szórja, mint a pelyhet és a pozdorját. A hó s vele a tél szépsége elmulik, Ő a Teremtő, az alkotó, a művész örök.

Hull a hó, süvölt a zivatar. Sepri a havat s nagy halmokat rak az útakon. Mily boldog az, ki mindezt csak a meleg szobából nézi, s csak a pattogó tüznél hallja; a ki a tél szépségeit és örömeit élvezni tudja.

Mert örömei is vannak a télnek. Erősebb a könyörület. Érezzük, hogy egymásra vagyunk szorulva. És élvei is vannak. Élvezet biztos úton szembe menni a hóval. Tele tüdővel szívni az éles friss levegőt. Hát a tiszta és mivelt társaságos életnek örömei?

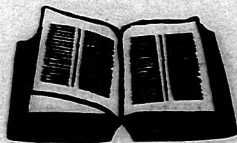
Ezeknél csak haszna nagyobb a télnek, a hónak. Megpihen alatta a kifáradott mező. Az összefagyott göröngyökben új élet és fejlődés útja készül. Az őszi növény a fehér szemfedő alatt védelmet talál.

Hull a hó. Olyanok a fák mintha tavaszi virágdiszben állanának. Az én életem fája is ilyen muló virág özönben pompázott egykoron.

Hull a hó, bezárult a természet kebele, de megnyílnak a családi és a társas élet örömei. Haj! hogy e tűzhely lángja is kihül s a köz oltárán lelkünk lassanként kiég.

Hull a hó s a téli szemfedő alatt megpihen és egy szebb tavaszról álmodozik a mező. Ezt várom én is. Hull a hó.

Vándor.

A harmadik rend.

Hagyjunk békét a gyülekezeti elv emlegetésének is. Előbb már említettem, hogy ez az elv is egyik szabályozója egyházalkotmányunknak, de nem egyedüli. Sőt nem is első rendű. Hiszen maga törvényünk kimondja, hogy egyházunk magát a zsinat-presbyteri rendszer szerint kormányozza. Ez tehát a fő elv, — amaz csak mint ennek kiegészítője jön számba, — annyiban, hogy az alsó fokú kormányzó testületnek, a presbyteriumnak tagjait — a lekipásztort is beleértve — a gyülekezet tagjai választják. De már a felsőbb kormányzó testületek tagjai nem a gyülekezetek által választatnak.

Ha tehát elfogadnók szabálynak azt — ami a zsinaton mondva volt — hogy a mi egyházunk kormányzásában nem vehet részt senki más, csak aki a gyülekezettől nyeri az ő megbízását, akkor hirdessük helytelenül alakított-nak nemcsak a konventet, melynek tagjait a kerületi közgyűlés, nemcsak a kerületi közgyűlést, melynek tagjait az egyházmegyei gyűlés, — de magát az egyházmegyei gyűlést is, amelynek tagjai közül hiszen csak a lelkészieket választották gyülekezetek, a többieket ellenben a presbyteriumok küldték ki. Kövessük lutheránus testvéreink példáját a megyei, kerületi tisztségek betöltésénél is: ne a presbyteriumokkal, hanem az egyházközségi közgyűléssel szavazzunk püspökre, esperesre. Sőt a tanárok tanítók képviselőit is ne a presbyteriumokkal, hanem az egy-

házközségi közgyűléssel választassuk. Hiszen ezt követeli az így értelmezett gyülekezeti elv.

Hallom az ellenvetést: nincs igazságom, mert a presbytereket a gyülekezet választja s így végsőleg mindazoknak, akiket a presbyteriumok, vagy a presbyteriumok által alakított testületek választanak, megbízása mégis csak a gyülekezetben gyökerezik.

Ugy van. Ebből pedig az következik, hogy mivel a tanítókat a presbyteriumok választják, tehát a tanítók által maguk közül választott képviselőnek megbízása is végsőleg a gyülekezet akarataiban gyökerezik. A tanárokat is különböző egyházi hatóságok, vagy ezek kebeléből alakított küldöttségek választják, az ezek által választott képviselő megbízásának a gyökere is ott van tehát a gyülekezetben.

Amivel én nem azt akarom bizonyítani, hogy a tanárok, tanítók azért választhatják maguk az ő képviselőjüket, mivelhogy az ilyen választás végsőleg csakugyan a gyülekezet választása. Csupán azt, hogy erőltetett okoskodással mindent be lehet bizonyítani — ime ezt is.

Éppen úgy, mint azt, hogy a mi egyházalkotmányunk szerint csak azok vehetnek részt az egyház kormányzatában, akik a gyülekezettől veszik az ő megbízásukat.

* * *

A presbyteri elv van még hátra a jelszók

TÁRCA.

Katholicizmus és nemzeti hanyatlás.

(Folytatás és vége.)

Szükségesnek látom, hogy erre a pontra különösebben figyeljenek. Nem azért tüntetem én fel a pápák gyöngeségét s e magas állású férfiak cselekvéseit nem azért sorolom fel, hogy mint érvet a római egyház ellen felhasználjam. Valóban, gyöngé érv lenne. Csak arra mutatok rá, hogy ha elhiszik önök, miszerint olyan ember a Krisztus képviselője, akinek jelleme ettől a méltóságtól nagyon messzire jár: úgy kétséget, aggodalmat plántálnak az emberek szívébe és a nemzeti, társadalmi visszaesés vonalait megrajzolják. Önök nem fogadhatnak el olyan dogmát, a minőt a pápa kíván önöktől, hogy elfogadjanak, ha ugyan el nem akarják egymástól választani azt, a mit Jézus Krisztus egybefoglalt: a vallást és az erkölcsiséget.

Önök talán azt mondják erre, hogy mindezek régi históriák és hogy a pápaság, más dolgok példája szerint, azóta nagy változáson ment keresztül. Erre nézve figyelmeztetem önöket, hogy a pápa csalhatatlanságáról

szóló dogma most, legutóbb, 1870-ben hirdettetett ki. Ennek a deklarációja, által nyilvánvaló lett, hogy amit az egyház egyszer kimond, azt megmásítani nem lehet. „A szentesített dogmák értelme, úgy a hogy azt egyszer az anyaszentegyház deklaráta, mindig fentartandó, sem ellenmondással, sem átvitt értelemmel nem szabad azok értelmét megmásítani.“ Kiváncsiak-e a szavak értelmére? Azt jelentik, hogy az egyház, ha valamely dogmára, vagy értelmezésre nézve egyszer álláspontot foglalt, attól soha többé el nem térhet. Akkor botlott nagyot az egyház, amikor az újtestamentum latin fordítását, az úgynevezett Vulgátát mintegy örökbe fogadta; mert leglényegesebb cselekedéseinek és dogmáinak alapja éppen a Vulgáta. Így például az elégtételről szóló egész tan a bűnbánatnak Jeromos-fele fordításán alapszik, tehát mondhatjuk, hogy az elégtételről szóló egész doctrina alapja egy rossz fordítás, amely, ha az Ur Jézus által tett, s az új szövetség eredeti görög szövegében olvasható kijelentést nézzük, pillanatig sem tarthatja magát. És a római egyház eme csalhatatlansági dogmára néze mégsem térhet el sohasem a Vulgátától. Ezért rettenetes végzet ez a pápaságon. Mert ha a római egyház bármelyik értelmes híve megismeri a görög nyelvű új testamentomot és abból olvasgatja az Ur életét és apostolainak tanítását, egyszerre észre kell vennie, milyen bámulatos az ellentét az eredeti tekintély (görög új szövetség) és az egyház között, amely utóbbi

közül. Ismétlem: ha jól értem, a zsinat-presbyteri elvet kell ez alatt érteni.

Megvallom azonban, a zsinat által elfogadott választási módnak indokolására nzm tudok ebben érvet találni. Mert sem az, hogy a presbyterium tagjai okvetlenül a gyülekezet által választassanak, — sem annál kevésbé, hogy a magasabb kormányzó testületeket közvetlenül a presbyteriumok alakítsák, ennek nem szükségképeni folyománya.

Az első francia ref. egyházzól már előbb említettem, hogy ott a consistorium cooptatio útján egészítette ki magát. Ugyanezt állapítja meg a skót Second Book is a Kirsestionra nézve. Továbbá amott a consistoriumból csak a tartományi zsinat alakított, — a nemzeti zsinat tagjait pedig a tartományi zsinaton választották. A Second Book szerint meg a zsinat tagjait a Presbytery választja, egy több gyülekezet felett álló hatóság, amelynek tagjai a hozzátartozó gyülekezetek lelkipásztorai s annyi kiküldött presbyter, ahány lelkipásztor van. Németalföldön az emdeni zsinat határozatai értelmében a tartományi zsinat tagjait a több szomszédos gyülekezet lelkészeiből és véneiből álló Quartier, a nemzeti zsinat tagjait meg a tartományi zsinat választotta. Épen úgy, amint nálunk a kerületi képviselőket az egyházmegye, a konventi képviselőket meg a kerület közgyűlése.

Pedig e szabályok készítői csak tudták, hogy mit kíván a zsinat presbyteri elv, hiszen ők csinálták ezt az elvet.

ama fölött maga részére követeli az auctoritást. Most aztán mit tegyen? Keresztúton áll. Vagy bátorságot vesz, hogy elutasítsa az egyházat és visszatérjen az újtestamentomhoz, mint a Keresztyn vallás alapjához, vagy pedig arra szánja el magát, hogy elfojtsa értelmességét, elhallgattassa józan esztét és meghajoljon Róma előtt. Beláthatják, hogy a pápaság által előidézett helyzetből ez következik és éppen emiatt az intelligens és gondolkodni szerető katolikusként vagy el kell fojtani intelligenciáját, ami pedig értelmi öngyilkosság, vagy pedig vissza kell utasítani a pápa követelését, amelynek következménye pedig az eretnokség sorába való belépés és egyházból való kiátkozás. És most kérdem: lehet-e csudálkozni, hogy ott ahol az értelmességnél erősebb a hit — miként Franciaországban, — a gondolkodni szokott emberek nagy tömege hitetlenné lesz? Lehet-e csudálkozni, hogy ott, ahol a hit az erősebb, nem pedig az értelem, miként Irországban, a népesség nagy tömege azzá lesz, amivé az ir katolikusok lettek.

Most abban hagyom, nem azért, mintha megfelelően végeztem volna e nagy kérdéssel, hanem azért, mert legalább megpróbáltam feltüntetni, milyen borzasztó következményt von az maga után, hogy a római szék az angol nemzet megalázódását kívánja. Krisztus és a pápa között van a választás. Választhatják a Krisztust,

ám hát ezek szerint is — azt fogják mondani — az következik, hogy a tanár-tanító képviselőket, ha nem is minden fokon a presbyteriumoknak, de mindenesetre az egyházi kormányzó testületeknek kell választania.

Nem következik. Épen semmi sem következik. Mert akkor, amikor a tanároknak, tanítóknak képviselőt engedtetett, nem a zsinat-presbyteri elv érvényesült, hanem a célszerűség tekintete. Mert a zsinat-presbyteri rendszer tanároknak-tanítóknak, mint ilyeneknek, sem valamennyiöknek, sem közülök ezen a címen választottaknak az egyházat kormányzó testületekben részvételéről semmit sem tud. E rendszer szerint az egyházat minden fokon csak lelkipásztorok és egyéb presbyterek kormányozzák. Néhol annyi a nem lelkész presbyterek száma, mint a lelkészeké, — néhol kétszer annyi, de más, mint a presbyter, a valódi zsinat presbyteri rendszer szerint az egyházkormányzatának nem részese.

Ebből folyólag, ha valaki azt mondja, hogy a zsinat presbyteri rendszer folyománya, hogy tanároknak, tanítóknak, mint ilyeneknek egyáltalán ne adassék képviselő, hogy tanár-tanító csak akkor lehessen tagja az egyházat kormányzó hatóságoknak, ha annak tagjává a választásra szabályszerint jogosult testület — tehát: egyházközségi közgyűlés, presbyterium, egyházmegyei illetve kerületi közgyűlés — által minden törvényes köteleztetés nélkül megválasztatik, ezt, eltekintve a célszerűség kérdésétől — elisme-

az ujszövetség közbenjáróját, a mindig áldott, boldog jelenvalót, aki bűneiket megbocsátja, sziveikben lakik, aki közelebb van önökhöz, mint legközelebbi barátjok, aki jelenlétével építi egyházát és orcájának vidám sugárzását kiterjeszti az egész egyházra, amelyet ő szerzett, vagy pedig választhatják a pápát, aki azt követeli, hogy őt tartsák a Krisztusi hit egyedüli értelmezőjének; a pápát a bűn, véték, homályosság, nagyravágyás és zsarnokság előfeltételeivel, aki azt állítja, hogy övé az Isten országa, amely kijelentés előtt meg kell hajolniok. De úgy értsék meg: mind a kettőt nem választhatják. Vagy: csak a pápa, vagy: csak a Krisztus! Mert a pápa szerint Krisztushoz csak ő általa mehetnek. Krisztus azt mondja, hogy ő a Krisztushoz vezető ajtó, és ha ráveszi Önöket, hogy a pápai ajtó mögött keressék Krisztust, nem valószínű, hogy megtalálják azt az Idvezítőt, aki magáról mint egyetlen ajtóról beszélt, amelyen keresztül, juhainak találtatván, beléphetnek a legelőre.

Fölmutattam, tisztelt gyülekezet, a történelem számos és érthető bizonyosságát, meg a mai kor tényeit. Most végül ide írom a katolikus Duggan atya itéletét, akit azért, választottam, mert mint angolt előnyben kívánom részesíteni. Az egyház azt tanítja, hogy Rómán kívül idvesség nincs. „De — mondja Duggan atya — a környőrületesség bizonyára nincs Róma körüljárta közé

rem következetes elvi álláspontnak. Ha valaki azt mondja, hogy a zsinat-presbyteri rendszer az egyházkormányzat részeseinek csak két kategóriáját ismeri: olyanokat, akik lelkipásztorok, ám ném ismer három vagy négy kategóriát. olyan módon, hogy a nem lelkipásztorok közül külön jogi sorsban részesüljenek a tanárok, külön a tanítók és külön azok, akik nemcsak nem lelkipásztorok, de nem is tanárok és nem is tanítók: arról elismerem, hogy helyesen értelmezi a zsinat-presbyteri elvet.

De annál, aki célszerűségi okokból és a történelmi fejlődés figyelembevételével — szerintem igen helyesen — hajlandó bevenni a tanárokat és tanítókat, mint ilyeneket is, az egyház-kormányzó testületekbe, aki tehát a lényegben eltért a zsinat-presbyteri elvtől, ellenben a képviselő módjánál a célszerűségi okokat és történelmi fejlődést hagyja figyelmen kívül, tehát a formában ragaszkodik az elv vélt következéseihez: annál a zsinat-presbyteri rendszer emlegetését jelszónál egyébnek nem tekinthetem.

* * *

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(59. Folytatás.)

A *táncot tanuló* classisták a Casino termében tartandó próbatételre az alsóbb osztályok felügyelő tanártól előre engedélyt kértek, ki azt a tkarnak bejelenté.

szoritva, mert a ker. nemzetek között, sőt a világ összes nemzete között a könyörületeség és jóság legszebb tényeit Anglia tudja felmutatni." Nos, ez az egy nyilatkozat is megdönti a pápaság követelését. Az önök hazájáról van itt szó, amelyet úgy szeretnek, amely Róma igáját lerázta, amely ország a katolikusok bebocsátása által a világon a legnagyobb könyörületeséget és a jóság legnagyobb tényét mutatta fel. Jól esik nekem azt hinni, hogy Rómán kívül több részünk van a Krisztusban, mint Rómán belül.

Beláthatják, hogy ma esteli felolvasásomban nem léptem túl a határt. Csak olyant állítottam, amit elvitatni nem lehet. Azt megengedem, hogy ezek a felsorolt tények végzetesek a pápista követelésre, de mert valóságos tények, a felolvasásom elején említett ok miatt, e szövekről elő kellett adnom. Mintegy összeesküdtek most Angliában, hogy a nemzet szeme elől elzárják a római egyház, követelés és történet könnyen elbíráható tényeinek áttekinthetőségét. A katolikus pap, vagy szerzetes gondosan elhallgatja Önök előtt, hogy az egyház istenkáromló követelése milyen sok és milyen nagy. Ősmeri a prot. Öntudat gyöngeségét és amit önöknek elébe tár, csak kis negyedrésze a valódi állapotnak, csak annyi, amennyi Anglia előítéletét legkevésbé sem zavarja. Kénytelen voltam úgy feltárni az igazságot, amint én azt tudom, mert lépten-nyomon szegény, tudatlan angol férfira és nőre akadok, akinek az általam előadott egyszerű dolgokról semmiféle fogalmuk sincsen. Ők csak

A tanárkar nem ellenzé (1839. jul. 28.) lassan tehát szabadabb szellő lengedezett. A német leckére fel nem iratkozás és nem járás miatt, — a novitius deákok tantárgya volt — kemény fenyegetés mondatott ki. (1839.)

Tanítói aranygyűrű s lázadási tünetek,

Az alsóbb classisok tanulói bizonyos idő óta tanítójoknak más osztálybeli köztanítók és tanulók jelenlétében éneklés és szavalás közben gyűrűt, vagy más efféle ajándékot adtak át. A tanárkar 1839. június 15-én az ily ünnepélyt egy határozatával egészen eltiltotta, megbízta az osztályokra felügyelő (classium inspector) tanárt Zákány Józsefet, hogy e tilalmat hirdesse ki a köztanítók közt, azon tudatással, hogy ha valamely osztály az ajándékot már elkészítette volna, ennek egész csendességgel, magánosan, átadását még most egyszer és utoljára megengedi. Jun. 16-án mielőtt még a felügyelő tanár kihirdette volna a végzést, a poéták és nov. rhétorok osztályában a gyűrűnek ünnepélyes átadása végbe ment. Egy nap mulva tudatta Zákány a tanítókkal, találjanak módot az ily ünnepély megszüntetésére. De a *veteránus rhétorok* is aranygyűrűt illuminatio készítése mellett június 23-án szándékoztak tanítójuknak *Beke Gábornak* átadni. Ármós Bálint, Gencsi Miklós, Komlóssy Albert, Szász Lajos, Nagy Dániel, Sárközi György, Gyürki Ferencz, Horvát Gábor, Vay István stb. voltak ez osztályban tanulók, az osztálybeliek száma 74. Debreceniek 19-en.

Előző nap Zákány tanár megkérdezte a köztanítót: tett-e hivatalos lépést az ünnepély mellőzésére, ő nemmel felelt. Zákány az nap a veteránus rhétorok előtt felolvasta a tilalmat. De az ifju sereg mindemellett is megtartotta az ünnepélyt.

Nyilvános engedetlenség miatt *Beke Gábor* esküdt-felügyelő és köztanító (jun. 29-én) az alsó törvényszék elé állítottott, elnök Kerekes Ferencz igazgató-tanár, és hat esküdtön kívül kik érdekelve voltak, a többi bi-

a papok szavaiból ítélnék, vagy a kátéből meg egyéb kézikönyvből, amit azok adtak kezökbe. Sem idejök, sem kedvök nincsen föl kutatni, fölkeresni az eredeti forrásokat, és így tanulni meg, hogy micsoda Róma, maga Róma előtt. Bizonyosra veszem, hogy így állván a dolog, ha valamelyik katolikus ujság, vagy szónok mai szerény előterjesztésemről tudomást vesz, bigottnak, fanatikusnak nevez. Épen abban áll a győzelem, melyet Róma Angolország fölött nyert, hogy fanatikusnak tudja tekinteni itten azt, aki tényeket mond el Rómáról, és hogy a protestáns szólási és vélemény szabadságot úgy tudja érvényesíteni, hogy a katolikus igazságoknak csak egy részét kell elmondani és kárhoztatandók azok, akik az egészet elmondják.

De nem búsulok miatta. Megelégszem azzal, amit ma tettem. Hiszem, hogy nem felejtik el és megjegyzik önök ezeket, arról pedig még jobban megvagyok győződve, hogy ha mindezt jól megértik, úgy a pápaság követelése nem lesznek előttök értékesebbek, annál a papirnak, amelyre azok írva vannak. Krisztus követelése ellenben annál jobban erősödnek szépségben, közvetlenségben és parancsoló erejükben, minél inkább látják az ő útjának elegendőségét és eljárásának csálhatatlanságát, amelylyel ezt a világot szelid igája alá hajtotta és amely által a lélek hozzá hasonlóvá lesz. Arra kérem Istent, hogy ezzel a benyomással távozzék innen mindenki, aki engem ma este meghallgatott.

Szabó Béla.

rák jelenlétében. Beke Gábor — több lágyító körülmény betudásával — kemény megdorgálás mellett egy ünnepi jótéteménytől megfosztatott. A rector felebbezte az ügyet.

A felső törvényszék (jul. 1.) megtartott, bírák a tanárok, jegyző a sénior. Hiába volt a tanítónak mentegődzése, magát ártatlannak vallása, a t.-szék őt a köztanítói hivatalból elmozdításra ítélte, esküdti hivatalában, melyben eddig kifogástalanul viselte magát, meghagyván. A tanárkar tehát mereven a XLI. t.-c.-re helyezkedett, szigorítá az alsó t.-szék ítéletét, az engedtlenség elméletét a körülményektől, eseményektől elvontan mérlegelte, az utolsó órában, mikor már tanítók, tanítványok kedélyállapota fel volt szitva, időt nem engedett, legalább átmenetileg egy évig.

De még itt sem állapotott meg a tanárkar, újabb t.-széket tartatott (1839. Jul. 13.) a rector s néhány esküdt részvételével, melyre 1. ügyben, melynek címe volt „tanító társaknak a tanítványai által ajándékozott gyűrű közönséges átadásán, melyet az iskolai előjárás eltiltott, tanítási órák elmulasztásával megjelentek” megidézttette a tekintélyes esküdteteket és köztanítókat számra ötöt (köztük volt Révész Rálint a grammatisták köztanítója.) Az idéző táblán mind a nevek, mind az ügy címe kiméletből kitéve nem volt. Ítélet volt: a t.-szék ezen tettöket csak nagy vigyázatlanságnak és gondatlanságnak vette, ezért megdorgálta őket, s figyelmeztette, hogy ezután az effélének még csak gyanuját is eltávoztassák. A rector fellebbezte ez ügyet.

A felső törvényszékre ujjolag megidézttettek öten (jul. 17.) hol a jegyzői tisztet senior Kiss Bálint vitte. E t.-szék szerint súlyosbították a tanító urak ügyöket mindkét helyen való makacs magukviseletével, magukat tartván sértetteknek, s mindkét helyen felajánlták esküdti és köztanítói tisztségről lemondásukat és Beke Gáborral egyetértettek, ily módon az iskolai rend és függés felforgatásával nem vigyázatlanság, hanem *ellenszegülés* vétkébe estek: de mivel magok is beösmerték hibájokat csak is azonnal való megdorgáltatás lön ítéletök.

A tanárkar az elmozdított Beke Gábor helyére már előbb a veteránus rhétorok köztanítójává Györi Sándort nevezte ki s tanári küldöttséggel az osztályba az nap délután (Jul. 1.) bevezette, kellő intő beszéd kíséretében, hivatkozva királyi parancsra, mely a tanítók ajándékozását eltiltotta, mely rendelet eddig meg nem tartatott, ezért adta ki ujjolag a tanári kar megerősítve, mindig a függést és engedelmisséget hangoztatta a megbizott tanár (Péczeli József). Kifejté miért tétetett le volt köztanítójok. A tanítványok részvételét az ünnepélyen éretlenségnek nyilvánította, ezért őket most csak megdorgálja, az új tanító iránt pedig engedelmisségre intette. Ekkor a tanítványok nevében egy (Komlósi Albert) szót kért, s mivel beszédét ezen kezdette „a mi tanítónk nem vétkes,“ Vakmerőségéért elvonattatott tőle a tovább beszélhetés. A felszólaló megdorgáltatott, az osztály további magaviselete, szemmel tartása elrendeltetett. (Tk. jk. 1839. jul. 1.)

A tanári küldöttség már jul. 6. jelentést tett a töréntekről. Beke még egyszer utóda engedelmissével elbuszított tanítványaitól, kik vissza öhajtották őt s tünetéleg nem mentek leckére. Ezt a tanárok fellázításnak vették, s a fellázadt tanulók előtt kihirdették, ha 24 óra alatt felmennek iskolába, bántódásuk nem lesz, ez amnestiát a tanteremben az osztályok felügyelője a határnapon maga adta tudtul, de csak 23-an jelentek meg; a szülők is értesítést kaptak. Másnap még kevesebb tanuló (16) jött fel, a többiek a kollégium szomszéd-

ságában tartottak gyűlést, 3 tanuló társuk szállásán, mintegy 8-an izgatták társaikat, kívánván régi tanítójuk visszahelyezését. A lázadás tüzfészkeröl szét oszlatta a kis deákoka: a felügyelő s magyarázó s fenyegető beszédjével igyekezett jó útra visszavinni az ifjakat, másnap 32-en jöttek fel az iskolába. A veteránus rhétorok (akkori néven humanistikai 2. osztály) 60 aláírással a kollégium helyi főgondnokához *kérvényt* adtak be, közülök négyen (egyike Vay István, másika Szabó Károly a köröstarcsai predikátor fia) vitték azt el. Álmélkodással hallgatták annak a felügyelő és tanárok elleni tiszteletlen tartalmát, a helyi felügyelőségnek el sem kellett volna fogadni a lázadók irását. A felügyelő nyomozás útján kipuhította, hogy 3 lázító tanuló által nyújtott adatok nyomán debreceni ügyvéd Ónodi Péter fogalmazta a sértő és bíráló kérvényt, sőt az is kivehető volt, hogy más előkelő nagyobb deákok is szolgáltatottak adatokat, már szélesebb körű nyomozás volt indítandó, mikor új fordulat állott be.

Két szüle, Vay István (tábla bíró T.-Lök) és Komlósi László debreceni ügyvéd, — kiknek fiai néhányad magukkal voltak a föláztók, a főjegyzőhöz Szoboszlaihoz elmentek, lerajzolták a kis tanulók elbusulását, kik készek voltak elbujdosni is, a lázadókat is lecsendesítették, közülök néhányan tettöket megbánva elis mentek esedezni Szoboszlaihoz, ekép kieszközölték a főjegyzőtől az amnestiát, nem lesz bántódásuk, ha másnap fennenek az iskolába. Másnap fel is ment mind. Zákány előadása szerint Vay István meglövésével fenyegette volna azt, aki fiát az amnesti után megbüntetné. Hire járt ugyanis, hogy erős nyomozással hamistanu vallo-másokat akarnak a gyermekektől kicsikarni. Zákány ellen volt nagy felháborodás; ő járt-kelt ügyesen a lecsendesítésben. A nyomozást elejtették; de Zákány sértve érezve magát, „a becsületét marcangoló kérvény“ által a classisokba, addig bemenni nem akart, míg a generális notarius (Szoboszlai) neki elégtételt nem szerez.

A t. kar e „kedvetlen dolog“-ban egyhangulag így határozott: Sajnálja, hogy a főjegyző az amnestiát azokra is kiterjesztette, kik a tanárok adta megbocsátás után is engedetlenség maradtak, és részt vettek a mocskos kérvény szerkesztésében. Sajnálja, hogy előre a tanárkar véleményét ki nem vette; mert nem oly nagy a veszedelem, mint a szülők előtte rajzolták. Együttal két kiküldött tanár által a helyi *főgondnok* (főbíró Rakovszky Sámuel) urat a kérvényről és az ügy egész meneteléről értesíté, a kérvény írása iránt vizsgálatot kért tétetni; sőt az egyházkerülethez fog fordulni, hogy Ónodi Péter ügyvédet, mint oly embert, aki ugya helytartó tanácsi rendeletről, mint az ezt érvényre emelő tanárkarról azt állította, hogy aki olyat sürget, „annak sem phsyehológiája, sem philosophiája, sem paedagogiája, sem politikája nincsen“; s magát Zákányt keményen sértette, kérdezvén „létezhet-e oly nevelésre ügyelő felsőség, mely a kérdéses tilalomhoz hasonló törvényt hozhasson.“ Azon kérvényt a Helytartó Tanácshoz öhajtták felterjeszteni. Együttal kéri a főjegyzőt, hogy találjon módot a classium inspector becsületének meg-orvoslására. — (Tk. jkönyv Jul. 6. 1839.)

Az e. kerületi főjegyző, a helyi felügyelőség (localis inspectio) hangulatát is ismerve, a szülöket meghallgatva, a megtérő kisdékok küldöttségét is kikérdezve, messzelátó kormányzási eszélylyel a lobogó tüzet eloltotta. Ujra gyűladt az a tanárkar fentebbi határozatával és széleskörben terjedt; nagy volt az elkeseredés lenn és fenn, benn és kívül.

Beke Gábor esküdt Vay István veteranus rhetor fia mellé házitánítóul hivatván, kérte a t. kart a város lakhatás megengedésére. Mig bebizonyosodnának rendet felforgató tettei — melyek az iskolából kizárást is maguk után vonhatják — a kérés megadása felfüggesztetett, megtagadtatott. Egyes deákok magános kikérése után nesztét vette t. kar, hogy a köztanítók lemondást forgatnak elméjükben. Másnap Beke Gábor az igazgatónál bejelentette távozó szándékát, kérte iskolai bizonyítványa kiadását; gyűlés elébe hivatván, annak kiadásába beleegyezett, oly móddal, hogy „in. n. minél előbb távozzék.” Távozását bejelentették a helyi főgondnoknak, magán tanítványait szétesztették. (Jul. 8.)

A veteranus rhetorok osztályukban elégedetlenségökét még ezután is kimutatták új tanítójuk iránt néha: a rendzavarókat keményen figyelmeztették, négyet közülök meg is büntettek, (jul. 15.) pedig már közeledtek a közvizsgák.

A tanárkar terjedelmes felterjesztést nyújtott be az egyházkerületi közgyűléshez, leírván a történeteket s Ónadi Péter ügyvéden törvényes elégtételt kért. Az e. kerületi főgondnok a közgyűlés elé vitel előtt külön értekezletet (conferencia) tartott előkelő tagokból (aug. 9.) a megállapodás után a főgondnok és főjegyző arra szólították fel a t. kart, álljon el Ónadi Péter ellendében a közgyűléshez fordulástól, az iskola és a kerület iránti kimelésből, anélkül is eszközzend elégtételt; továbbá mivel Beke Gábor visszaültetése és tanítóságába visszahelyezése végett felfolyamodással élt, a tanárkar adja be feleletét, hogy őt hivatalából mi okon és mi módon mozdította el? Másnap t. kar a főgondnokhoz megtette újabb előterjesztését, kéri abban előadásainak egész terjedelmében a k. gyűlés előtt felolvastatását, hogy a példatlan ellenszegülést kiki megértse; kéri változatlanul ama „moeskolódó irás” szerzőjét lázasztó tetteért megbüntettetni.

Az egyházkerületi közgyűlés Beke Gábort a kollégiumba vissza vette s volt köztanítói hivatalába is visszaállította, tekintetbe véve előbbi jó magaviseletét, tanítói szorgalmát, hűségét. Erre a tanárkar fájdalommal és agodalommal telve a főgondnok kezéhez újabb kérelmet nyújtott be, a kegyelmezési határozat megváltoztatásáért, kinyilatkoztatván, hogy különben hivatalát leteszi, nem remélvén azt sikerrel tovább folytathatni; 3 tanár az nap este beadta ez iratot. Együttal a helyi főgondnokhoz is levelet intéztek, tudatván hivatalukról lemondásukat, az e. kerületi közgyűlés (aug. 14-én) színe elé hívatta a tanárokat, s kérte őket lemondásuk visszavételére, aggodalmukat eloszlatni kívánja s az ifjúság közötti rend fenntartásáért a felelősséget magára vállalja. Engedett a kérésre a tanárkar, s lemondását vissza vette s csak azt kérte, maga a kerület tekintélyes küldöttsége adja tudtára, a tanárkar kellő kiméletével, az ifjúságnak a maga kegyelmi intézkedését a köztanítóra vonatkozólag. Az meg is történt, a tanárkar lépései megdicsértettek a küldöttség szónoka Szoboszlai által; s a tanárkari tilalmat, hogy a tanulók ne ajándékozzák jövőre tanítójukat megokolta és helyben hagyta. Az ajándékozás végleg betiltatott.

A kerület Bihar vármegye rendeit megkeresni határozta Ónadi Péter ügyvéd fogalmazási ügyében vizsgálat tételre s körülmények szerint elégtételadásra.

Beke Gábor (fülöpszállási fi, Kis-Kunság) vévén a kegyelmező kérvényt még az nap este benyújtotta az egyházkerületi főgondnokhoz hálás köszönetét, egyszersmind tanítói hivataláról végleg lemondását, mely elfogadtatott, egyttal tanítói fizetése egész esztendőről, valamint a

magán és nyilvános tanítványai által közvizsgák alkalmával adadni szokott szabályos illeték részére kiszolgáltatandónak mondatott ki; esküdt-felügyelői előbbi helyét megtarthatja. Beke Gábor, aki 1830. nov. 1. iratkozott be, kivette mindenképp kitünő tanjegyjü iskolai bizonyítványát 1839. szept. 2. s a főiskolából eltávozott. Ezzel a kinos és minden körben nagy rázkodtatásokat okozó ügy békés befejezést nyert.

Jegyzet. *Biró István*, m.-turi fi, beiratkozott 15 éves korában 1833/4-ik tanévre novicius deáknak, 126 tanuló társa közt a kitünők egyike volt. De már a következő évben vizsgát nem tehetett betegsége miatt, sőt a nyári félévben be sem jöhetett. Az 1835/6-ik és 1836/7-ik években folytathatta tanulását; végre 1837/8-ban, mint 2-ik éves jogász megkezdte, de egész éven át betegség miatt távol maradt, s többé vissza nem jött. Mindig jeles tanuló de úgy látszik mindig gyenge szervezetü volt; hihetőleg kétévig tartó hosszas betegeskedése szolgálhatott a *lunatikus-deák* mondájának alapjául.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferenc
hittanár.

TANÜGY.

A porosz népiskolai rendtartás új törvénytervezete.

Az előttünk fekvő új „Schulunterhaltungsgesetz,” amelyet mint tervezetet alig pár hete nyújtott be az országgyűlés elé Poroszország kultusz minisztere, azért érdemli meg, hogy vele foglalkozzunk, mert ennek sorsa irányítani fogja az egész nagy Németország népiskolai s így sociális alakulását, de más részt oly tanulságos dolgokat tartalmaz, hogy annak, akit csak egy kicsit is érdekel a nép nevelésének kérdése, okvetlenül meg kell állania egy pillanatra s gondolkodnia rajta.

Mert bár több tekintetben haladást mutat a jelenlegi németországi népiskolai viszonyok tekintetében e tervezet, mégis annak létrejötte, egyes paragrafusai oly szerencsétlenek, hogy szerintünk, ha e tervezet ily alakban törvényre tud válni, akkor a német népiskola liberalis és békés fejlődése évtizedekre, hanem is visszamegy, de legalább is megállapodni, pangani fog.

Ezen törvény keletkezése ékesen bizonyítja azt, hogy bárhol, államban vagy városnál, egyháznál vagy csak egy intézet keretében is, a vezetőség bár világos és jó szándéku céljai az ahhoz értők és attól érdekeltek meghallgatása nélkül vagy keresztülvihetetlen, vagy oly dolgokat, helyzetet teremt, amely épen nincs a cél, az állam, egyház vagy intézet érdekében. Mert ime ez a törvény tervezet is illető szakkörök teljes figyelmen kívül hagyásával készült, s így nem orvosolja, mert nem orvosolhatja azokat a bajokat amelyek ott már igen-igen várják a gyógyító kezét és másrészt oly helyzetet akar teremteni, amely hogy nem kívánatos és nem üdvös, azt a tanítói kar tudja legjobban. Így nem csodálkozhatunk, ha éppen az iskola és a tanítóság, amelynek, vagy akiknek erősbödését célozza a tervezet, egyes felekezetiileg érdekelt körök kivételével, egyenesen megrökönyödött, mikor a tervezetet a maga

teljességében megismerte; és hogy politikai és tanügyi lapok hasábjain, egyesületek és gyülekezések színe előtt, mindenütt, ahol csak erre alkalma nyílik, küzd ellene. Egyenesen és nyíltan kimondja például a porosz tanítók 3. közgyűlése, hogy a tervezetet minden másnak csak csak egyáltalán jónak nem lehet mondani. A porosz tanügyi lapok vezére, a berlini paedagogiai ujság így ír róla: „a tervezetben teljesen csalatkozánk. Benne van abban minden, amitől a jelen nyomoruságos helyzetünkben félnünk kellett, s hiányzik belőle majdnem teljesen minden, amit a német tanítóság szívszorongva várt.“

De nem juthatunk mi sem kedvezőbb ítéletre a tervezettel szemben, ha általános szocialis, liberális alapokra állván, vizsgáljuk. Bár a német konzervatív és konfesszionális lapok tele torokkal ordítják, hogy e tervezet ellenzői a községi (simultan) népiskolával azt akarják elérni, hogy ez kiragadtatván az egyház hatalma alól egyenesen a demokratizmus éppen a szociáldemokratizmus meleg ágya legyen. Erre a vádra azonban a német tanítóság részéről már előre elhangzott az egyedüli helyes cáfolat és irány jelölés: „Wir wollen nicht die Konfessionsschule, sondern die Nationalschule, die Nationalschule auf christlicher Grundlage.“ (Wolgast beszéde a harmadik tanítógyűlésen Berlinben.) A tervezet, — amelyet pedig már megjelenése előtt oly élénk érdeklődés kísért, hogy valahol azt a megjegyzést olvastam, melyszerint a lapokban megjelent cikkekért kifizetett honorariumok elég lettek volna a tanítók fizetésének emelésére és a szegényebb községek támogatására, — éppen nem váltotta be a hozzá fűzött várakozásunkat. Mert ha innen távolról nézzük a német népiskolák helyzetét, azt látjuk, hogy azok most nem a legkedvezőbb képet mutatják. Mert az egyházak eddig nem igen tették, a községek pedig igen szerényen tudták fentartani iskolájukat, az állam nem segítvén őket kellőképpen, és nem tudják fizetni tanítójukat sem úgy, a hogy kellene. És így előállott az az állapot, hogy az egyes iskolákat a községekben lakó nagyobb birtokkal rendelkező földesur tartotta fenn, mint patronus. Ezen patronusoknak a törvény is, és még jobban a szokás teljesen kiszolgáltatta az iskolákat. El lehet képzelni, hogy minők lettek az ilyen saját képére teremtett iskolák, a paedagogiailag nem képzett, s járatlan patronus, a tőle lenézett, a vele szemben duzzogó, meghunyászkodó és elégtelen tanító vezetése alatt. Bizony-bizony nem lehet csudálkozni, hogy a szocialis mozgalmak Németországban úgy elterjedtek és diadalt ültek, hiszen ezen iskolák egyenesen a szocialis tanok melegágya voltak, s leglelkesebb hirdetőik s nem egy helyen izgatók maguk a tanítók.

Tehát a német népiskola, ép a mai szervezetével melegágya a szociáldemokratizmusnak. És a törvénytervezet e tekintetben — a mint ezt a tanítóság várta — a helyzetet éppen nem javította, hanem a konzervatívek irányzata szerint a községektől méginkább elveszi a jogot, nagy földbirtokosok régi előjogait pedig még jobban megerősíti, amennyiben a pénzügyi tervezetben 3 milliót vesz fel oly földbirtokosok részére, akik valamely oknál fokva nem tudnak, vagy nehezen tudnak megfelelni az iskola fentartási kötelezettségeiknek. Tehát a községek előtt ezen urakat részesítik államsegélyben. Azt hiszem ez a tény eléggé magyaráz.

De a konzervatív irány győzelme abból is kitzszik, hogy sikerült a tervezetnek a község és a földesur harcába harmadik civakodó társul az egyházat bevinni, ami bizonyára nem fog a népiskolai életnek előnyére

válni. Ezen csodálkozhatunk, ha tekintjük Franciaországot, ahol az egyház és iskolák küzdelmét szemünk előtt látjuk lefolyni, vagy Olaszországot, ahol a múlt hónapokban szentesítés alá került népiskolai törvény a községi iskolákat tetemesen istápolja, az egyház és iskola ősi harcában is előrehaladás mutat annyiban, hogy egy kissé több rendre, összpontosításra törekszik és a kötelező népiskolai oktatást szigorubban felállítja. Addig a porosz kormánynak ezen szőnyegen fekvő tervezete addig nem segíyezi jobban a kis községeket iskoláik fentartásában, pedig a község van hivatva elsősorban ily iskolák fentartására, sőt megnyirbálja jogaikat, hogy minden kedvök elmenjen a népiskola fentartásától. Ezen kívül egyenesen azt a célt szolgálja, hogy lehetőleg minden oly iskola, amelyben egyik vagy másik vallás tanítványai többségbe vannak határozott konfesszionális jellegű iskola legyen. S ha mégis volna kedve a községnek ily iskolát fentartani, teljesen elveszi azt azzal, hogy az állami fennhatóságot oly módon nehezíti az iskola igazgatásának vállalaira, hogy az eddigi amugy is csekély önkormányzati fog teljesen a képzelődés világába vész el, illuzoriussá válik.

Szóval e törvénytervezet teljesen magán viseli azt, a hierarchikus — bürokratisztikus jellegét a konzervatívizmusnak, amelyet Poroszország politikája a mostani időben ural.

De lássuk röviden magát a tervezetet egyes tételeiben:

A tervezet áll 7 fejezetből és 57 §-ból. A tulajdonképeni iskola fentartó kötelezettségekről, azoknak új szabályozásáról az első 3 fejezetben van szó, a 17-ik §-ig; a 4-ik fejezet a 18—25 §§-ban a vallási viszonyokról tárgyal, míg a többi 3 fejezet perongum et latum tárgyalja az egyes iskola fentartók jogait, szólna az 5. fejezet a népiskolák igazgatásáról, a 6-ik a népiskolák vagyoni viszonyairól, a 7-ik az átmeneti intézkedésekről.

A népiskolai terhek viselését tárgyalva kimondja, hogy nyilvános népiskolák felállításának és fentartásának joga és kötelezettsége, valamint az erre szolgáló szükséges költségek előteremtése az ezen törvénytervezeten nyugvó népiskolai kerületek (Schulverband) jogkörébe tartozik. Ezek háromfélék lehetnek: községek, birtokbeliek (Gutsbezirk) és egyesült iskolai kerületek (Gesamtschulverbände) (1. §.). Ezeknek a kerületeknek megvan a maga zárt egysége, mégis egyes személyi viszonyokban összekötetésben állhatnak. Így pl. a felsőbb hatóság megengedheti, hogy egyik kerületből a gyermekek esetleg a másiknak iskoláiba járhassanak, mint vendégek, sőt ezen engedély — számba vehető okok alapján a tanítás egyes tárgyaira is kiterjedhet. 6. §.

Az iskolai terheket a községek közkölségből fedezik, (9. §.) ez egyesült iskolai kerületekben az egyes érdekelt körök, adójuk arányában. (10. §.) Épp ezért az iskolák eddigi vagyona a kerületek kezébe vándorol, bár célját minden egyes alap megtartja, (11. §.) érintetlen marad azonban az egyházak oly nemű önálló alapja, amely iskolai célok mellett egyszersmind egyházi célzatokat is szolgált (6. pont) 12—13. §§.; az egyházak iskolái megszűnnek és az egyházi meg iskolai hivatalok, ha esetleg együtt valának, elválasztatnak (14. §.) mert megszűnik minden oly nyilvános célokat fentartó vagy iskolai célokat szolgáló kötelezettség, amely ezen törvényben nincs meg, vagy rendelkezéseim nem alapszik (16. §.). Az egyház uralmát azonban kárpótolja ezen elvesztett iskoláiért a következő fejezetben. A válása miatt ugyan senki fiát nem lehet a népiskolákból

kizárni, azonban a fiukat lehetőleg úgy kell összeválogatni, a népiskolákat úgy kell berendezni, hogy protestáns (evang.) gyermekeket evangelikus, a katolikus gyermekeket kath. tanítók tanítsák. (18. §.) De a tisztán egy vallású iskola kivihetetlen, döntő tehát az a körülmény, hogyha a gyermekek kétharmad része 5 éven át kath. volt, az esetben az eddig alkalmazott protestáns tanítók helyébe a kultusz miniszter beleegyezésével kath.-t. kell alkalmazni. (19 és 22 §§.)* (Ez azonban nem átmeneti, hanem állandó intézkedés.) Ugyan ezen szempontok irányadók az új iskolák felállításánál s az új tanítók beállításánál. (20. §.) Ott hol a gyermekek % viszonya miatt a tanító nem változhatik, de az egyik vallást követő gyermekek száma 60, illetőleg nagyobb helyeken 120-at meghaladja, ott gondoskodni kell, hogy ezen gyermekeket saját hitelvüket valló tanító tanítsa. (20—23. §§.)

12 gyermek számára már kell gondoskodni külön vallásoktatásról, megtörténhetik ez úgy is, hogy ezzel egy tanítóerő bizatik meg, aki azonban esetleg más tárgyakat is taníthat. (21. §.) A zsidó iskoláknak külön §. t. szentel ugyan e törvény, de azt nem köszönik meg, mert a zsidó gyermekek saját vallásukat követő tanítót csak az esetben kaphatnak, ha az iskolai kerületeknek úgy tetszik: tőlük függ, hogy ily iskolákra alkalmazza-e és mennyiben alkalmazza e törvény §§-ait. (24. §.)

A 26-ig §-tól a 40. §-ig szól az iskolák igazgatásának. (a fentartó testületek részéről) mikéntjéről. Ezeknek az iskolai küldöttségeknek a beosztása rendes, az egyes fentartó tényezők megkapják az őket megillető képviseltetés jogát, csak az a feltűnő, hogy épp maguk az iskolák, a tanítók kapnak ott igen szerény helyet, az összes tanítóság közül csak egy lehet tagja az iskolai tanácsnak, az iskolai dolgokat és nevelési ügyeket ismerő férfiak társaságában (28. §. 3. p.), de feltétlenül mindkét (prot. kath.) vallás papjai közül egy-egy (5. p.) zsidó tanítója iskola ha van, a rabbinus is felveendő, de csak akkor, ha helyben lakik, (6. p.) és ez esetben is ki kell kérni a felsőbb hatóság jóváhagyását (31. §. 8. b.) ez is sérelmes a másik két egyházzal szemben, mert ha nem lakik ott, vagy nincs zsidó tanítója az iskolának, ha szin zsidó gyerekek járják is azt, nincs helye a tanácsban a rabbinak. De bármely vallás lelkésze kizárható a tanácsból, ha az iskola rendjét megzavarta (5. bk.). A tanító választásról a 40. §. szól. A tanítókat az állami iskolai hatóság nevezi ki. Azonban az oly kerületeknek, amelyekben több mint 25 tanítóság van, meg van a joguk, hogy jelöltjeik nevét bejelentsék, (2. p.) míg a kevesebb tanítósággal bírókat csak meghallgatják, de jelölési joguk nincs. (5. p.) Épp így nincs joga jelölni egy kerületnek sem oly állásra, amellyel vezetési teendők vannak összekötve (pl. igazgató-tanító stb.) (5. p.). A szolgálat érdekében való áthelyezéseknél a hatóság önhatalmúlag jár el. (6. p.)

A vagyoni viszonyokról kevés mondanivalója van a tervezetnek. Nevezetesebb intézkedései: a birtokterüknél és az egyesült iskola kerületeknél külön iskolai pénztárt kell fellátni; (42. §.) külön iskolaépítési alapot kell teremtenie minden kerületnek és pedig úgy, hogy minden 25 vagy annál kevesebb tanítósággal rendelkező kerületnek 30—60 márka évi összeget kell iskolaépítési alapul gyümölcsöztetnie (44. §.); amelyet esetleg az állam ki fog egészíteni (49. §.), ha nem

*Azt hiszem legkönnyebb megoldása volna a dolognak, hogy a tanító, ha esetleg szükséges, minden öt évben változtatná meg vallását.

gyülne össze eléggösszeg (46. §.). A szegényebb kerületek államsegélyre tarthatnak igényt. (48. §.)

A végső és átmeneti intézkedéseknél számot vet már eleve azzal, hogy ezen tervezet miatt nem egy község, felekezeti egyszerűen be fogja zárni iskoláit, azért már előre elrendeli, hogy nyilvános népiskolák bezárása csak a kultuszminiszter beleegyezésével és rendeletére történhetik. (51. §.)

A mint végig tekintettük ezen tervezetet, csak megerősödött bennünk az a nézet, amelyet az általános vázolásnál elmondottunk. Mert éppen arról szól és azokról e tervezet legkevesebbet, a kiket leginkább érnek intézkedései, a tanítóságról. Meglátszik, hogy e tervezet a tanítókörök teljes mellőzésével történt, ez a nélkülünk, rólunk elv meghozta a maga gyümölcsét, amaz általános felfájdulásban, amely nyomon követte a tanítóság részéről. És meglepett engem ezen felszólalások tárgyilagossága, amely az iskola és tanítóság erkölcsi hátrányait hangoztatja fennen, s azoknak követeli javítását, s oly szerényen szól a tanítóság azon régen várt és óhajtott reményének megcsalatozásáról, amely azáltal érte, hogy e tervezet még szükségét sem látta annak, hogy a tanítók fizetéséről, annak rendezéséről, szóljon.

S mi hisszük, hogy a német tanítóság egyöntetű eljárásának es tárgyilagosa, sőt mondhatjuk méltóságos eljárásának meg lesz a maga eredménye a törvényhozásnál, s ott kívánságaik meghallgatásra találnak. Erre enged következtetni az a magas szárnyalású vitatkozás és mélyen járó parlamenti harc, amely a tervezetnek már első olvasásánál megindult.

Dr. Matolcsy László.

KÖZÉLETÜNK.

Felszínre vetett gondolatok.

Felelet Cs. B. urnak.

Engedelmet kérek úgy a nt. szerkesztő urtól, mint a lap tisztelt olvasóitól, hogy multkori cikkemhez pár reflexiót fűzhessek. Őszintén szólva, nem szívesen teszem és az esetleges türelmetlenkedők megnyugtatására jellem, hogy egyszersmind e tárgyban a mondandók zárószavát fogják képezni felszólalásomnak. Elnézést kérek azért is, ha állításaimat nagynevű egyetemi professorok nyilatkozatai helyett a magam nyugvó logikájával vagy az ódon szentírás érveivel óhajtom mindig igazolni. Megkönnyítem azáltal a velem esetleg nem egy nézetben levő olvasó helyzetét, a ki azonnal tudni fogja, hogy a mondottakért vagy *engem*, vagy a szentírást kell felelősségre vonni, a kik mindketten *jelen* vagyunk és nem kell egy harmadik távoli személyt szavainak magyarázására hívunk elő.

Ezek előre becsátása után a konkrét bizonyítás terére lépek. Cikkemnek célzata az volt, miszerint feltüntessem, hogy a Cs. B. ur ajánlotta egyháztörténelmi *predikációk* sem a biblia sem az ezen nyugvó Homiletika kritikája előtt meg nem állhatnak s mint ilyenek, a szöszékbe nem vihetők.

Hogy *„formájok* a predikáció mai fogalmát nem fedi,“ ezt immár Cs. B. is beismeri. Hát vajjon *tartalmi* tekintetbe? Két *föltételesnek* tartott példára hivatkozik.

A német *Kreutzer* M. és nálunk *S. Szabó* Józsefnek munkálatait állította elő. Az előbbi én nem ismerem s így felőle véleményt nem alkothatok. De ismerem az *S. Szabó* József dolgozatát, melyet maga szerző „egyház-történelmi előadás”-nak nevez és szószekekre vitelét „Isten igéje helyett” csupán *menteni* próbálja egy korántsem eredeti bibliai, hanem mint elősmeri, korunkban *szokásba jött* praemissával, amely azonban nagyon könnyen lehet olyan, az eredeti bibliai szellemből *eltávolodó* elv, amire nem építenünk, hanem melyet „vissza az evangéliomhoz” jelszó mellett félretolnunk kellene.

Ez állításomnál ismételtén Pál I. kor, 1—4 részeire hivatkozom, amely mindig csak erősebb alap marad a későbbben, becsusztott *szokásnál*. Cs. B. ur tehát azt a bibiát követte el, hogy egy más által kezdeményezett *kísérleti* alapra építeni kezdett, mielőtt azzal szemben az önálló kritikai erőpróbát megkísérelte volna. *S. Szabó* munkáját részletes bírálat tárgyává tenni itt hosszas volna, de meg felesleges is, mivel azt maga a szerző sem, aki pedig mégis csak legilletékesebb fórum saját gondolatának a magyarázására, óhajtja predikációnak tartani. E beszédet az érdeklődő a „Papi Lexikon” I. köt. 167. köv. lapjain megtalálhatja. Igen szép egyháztörténelmi rajz és „*biblikus*,” de nem *bibliai* és nem *egyházi* beszéd.

Nyelvünk szójárása szerint e fogalom kettős árnyalatú. „*Biblikus*” beszéd lehet az, mely *egészen* a biblia, vagy mondjuk így: az evangéliom szellemét lehel; azaz: a beszéd magának az evangéliomok előterjesztése. Ilyen értelemben „*biblikus*” egy jó egyházi beszéd; vagy más szórenddel nyomatékosan szólva: csak az *ilyen* értelemben magyarázott *biblikus* előadás nevezhető egyházi beszédnek. De a „*biblikus*” szó lehet csak ennyi: *bibliai mázzal bevont*. Ilyen jellegű meg *minden* beszéd lehet, de azért még távolról sem predikáció.* Mindenki előtt világos, hogy a predikáció megítélésében fogalmi legalább is nem megtisztultak.

De ő *Kreutzer* is példakép állította elő. Említtem, hogy ennek munkáját nem ismerem. Ám a földolog nem is ez, hanem hogy Cs. B. *Kreutzer* és *S. Szabó* munkáit egymás mellé állította, egy alapon nyugvóaknak tartotta. E pontnál két eset állhat fenn. A *Kreutzer* dolgozatai vagy teljesen azonos modorúak az *S. Szabó*éval, amikor ítéletök sem lehet más mint ezé; vagy ezek csakugyan *helyes* körben mozognak, amikor meg Cs. B.-ra mondható ki az ítélet, aki két külön fajta munkát e különbségek feltüntetése nélkül egy kategóriába sorozott. Vagyis kritikushoz nem méltó botlást követett el a műfajok osztályozásában; megrosztalatlannál használt fel a bizonyításra szánt anyagot.

Ujabbán *Mathesius* műveire is hivatkozik. Megbecsülhetetlen előnyt juttat ezzel — nekem. *Mathesius* nem alkalmaz előadásaihoz textust. Ki nem látja be, hogy im négy századdal ezelőtt élt lelkésznek, szintén az az általam is hangsúlyozott, elv volt sajátja, hogy „egyház-történelmi előadás” alkalmával textus még csak fel sem vehető. Hogy aztán *Mathesius* mindennek dacára elkövette a botlást, mely szerint szószekekből textus nélküli beszédet tartott, némileg menthető és a tanítványnak mestere iránti lelkesedéséből magyarázható, de belőle azt a közismert lélektani tapasztalatót is megerősítve látjuk, hogy nagy embereknek a botlásai is nagyok, melyeket mi a *kicsinyek* ne utánnozzunk. Igazolást nyer itt az a sark protestáns tétel

* Mint jó nyelvérzékű ember, érezte ezt *S. Szabó* is, amit az oda csatolt jegyzetben fel is tüntet.

is, hogy a *tekintélyeket* feltétlenül ne kövessük, vagy vagy ha igen, *Mathesiusnál* Krisztus és az apostolok példája *elsőbrangú* legyen.

De hisz e beszédek építő hatásnak. Ebben tényleg nagy igazsága van. Ámde sietek azonnal kérdésbe tenni, hogy erre az elvre állva, miért ne tarthatnánk akkor szinte ilyen bibliai mázzal bevont közgazdasági és a tarsadalmi foglalkozás számtalan ágazatait *részletesen* tárgyaló beszédeket szószekeinkből? Hiszen esztelen-ségre vállalkoznánk, ki vitatni akarná, hogy e beszédekkel Isten országának célját nem szolgálunk. És még sem tehetjük. Az okokra rámutattam multkorai cikkemben. Most csak ama végső állításomat ismétlem, hogy ilyen előadások a templomi szószeke eredeti rendeltetésével össze nem egyeztethetők s a szó igazi értelmében vett *evangéliomi* igehirdetést „*elhomályosítják*.” Igen, ennyit mondtam és többet nem. Nem érthetem tehát, hogy mi csoda *képzeltetés* folytán vált e nyilatkozatom olyan célzattá, mintha ezzel az evangéliom *száműzésének* vádjával illetem volna valakit? Csak *elhomályosul*; azaz elsőrangú fontosságát elveszítve másod fokra száll alá és helyébe az *egyház-történelem* emelkedik a szószekekben őt meg nem illető magaslatra. Ezt mondani pedig a Cs. B. ur írásai alapján alapos okom volt. Szerencsénk, ha idegen nemzetiségű nem olvassa sorainkat, mert nagyon szegényeknek látna bennünket, kik *eszmék* felett vitázunk, holott nyelvünk *szavainak* értelmi elvonására kellene előbb törekednünk. A Kr.-ban megjelent üdvösség becsét kétségen kívül hirdeti a ker. egyháztörténelme, de abból szószekeinkben épen olyan módon nem következtek az *önálló* (ezen a hangsúly!) egyháztörténelmi előadás jogosultsága, mint Pál Róm 1., 19. 20-ból a természettudománynak ugyan ilyen irányu szerepe. Pedig ha (mint amire Cs. B. ur hivatkozik) korunk gondolkodásának szempontjából, mely *első* sorban a természettudományok korszaka, akarnánk e kérdést eldönteni, ugy e tudomány *szószekei* képességét az egyháztörténelemnek elébe kellene belyeznünk. És mégsem tesszük, mert szerepök az igehirdető előtt csak *másodlagos* (ismét itt a hangsúly). Hanem utaljuk őket oda a hol már csakugyan mint önálló tudományokat is kiaknázhatjuk: a *lelképésztori gondozás körébe*. Hogy egy épen falusi kis gyülekezetet vezető lelképésztorának a szószekeken kívül nem áll módjában más helyet céljára felhasználni, elképzelhetetlen de különben is a *hívek meglátogatását* a belmissió munkásság egyik alapelvét az egyháztörténelmi predikációkkal helyettesíteni nem lehet.

Álláspontja igazolására Cs. B. ur még egy tudós professori nyilatkozatot is a mérlegre nyom; de az egyháztörténelmi predikációk ügyét ez sem mentheti meg. A maga abszolút értelmében az idézett állítás igaz de abban a *relatív* kapcsolatban, ahogyan a *tanítvánny* tanárja szavait érvül óhajtja használni, szerfelett veszedelmes. Ha egy valakinek főtétele az, hogy az egyháztörténelemnek önálló előadása a szószekekben jogosult és ezt támogatni megkísérel azzal: mert „Krisztus nagyságos dolgai nem csak a *canonizált* iratokban vannak megírva”: hogy fog megállani azok ellenében, kik *textus* felvételekor a bibliához való ragaszkodásért szükkeblúséggel fogják vádolni? Mit hoz fel védelmére ha (amire a Homilétika középkori söt — Angliában — újabb történetében is találunk példát), éppen a saját szavai alapján *Lutther* és *Kálvin* vagy távolabbról *Schiller*, *Byron*, *Göthe* vagy *Madách* más szellem óriások eszmeöngyveinek textus gyanánti felvételére kényeszeritenek? Az én felettem ezekkel szemben mindjárt

kész és helyzetem igen könnyű, mert egyszerűen arra a tételre állok, hogy az ég és föld elmulhatik de az Istennek beszéde nem. Luthernek és Kálvinnak szelleme — jöhetnek korszakok amikor — elhalványodhatik, de a Kr. evangélioma mint *forrás* mindenkor üdén buzog. A predikáció tehát trágyát sohasem meritheti a *részleges és változékonyból*, hanem igazi hivatásának megfelelőleg az *egyetemes* és *ok* magas színvonalán tartozik maradni.

Vitába vonatott a két szövetségnek egymáshoz való értéke is. Cs. B. az Ujszövetség mellett tört lándzsát. Meggyőződését én gáncsolni nem akarom. Kit-kit a saját hite boldogít. De mivel álláspontomat az Ószövetség túlbecsülésének minősíti, védelmemre itt szólanom kell valamit.

Tulbecsülésről szó sem lehet, hanem *egyanrangú* méltányolásról. Egy Ószövetség nélküli Krisztusért való rajongás fixaideánál nem egyébb. Az új testamentom legelső lapjának olvasásakor már a „*Miért?*” nagy kérdése mered a lélek elé, mire kielégítő feleletet egyedül az ó-testamentomból nyerünk. A vízben eszméletét vesztett nem de csak visszanyert öntudata után foghatja méltányolni megmentője önfeláldozását?

Ezzel mondanivalóimnak végére jutottam.

A magam nézetét teljes mértékben fentartom és a Cs. B. ur által javasolt külön predikációi műfajt nem helyeslem és az egyháztörténetet szószékbe nem való nyerstermeknek tartom. Azonban ítéljenek az olvasók akiknek kevés elnézését kérem.

Berkesz, 1906. január 11.

Hajdú Péter,
ref. s. lelkész.

IRODALOM.

Gyakorlati ev. ref. papi lexikon. Debreceni Lelkészi Tár.

Ismertetés.

(III. Kötet. Ára 10 k. Szerkesztette: S. Szabó József fölszentelt lelkész, debreceni kollégiumi tanár. Kiadja: Telegdi K. Lajos utóda Eperjesy István. Debrecen 1905.)

Megérkezett tehát az én várva várt vendégem, a: „*Debreceni Lelkészi Tár*” III-ik kötete. Igazi lelki örömmel üdvözöltem most is, mint máskor s nagy érdeklődéssel és azzal a jó reménységgel láttam hozzá közelebbi megismeréséhez, hogy megfogjuk érteni egymást s jó barátok leszünk.

Jól esik előre is elárulnom, hogy reményemben nem csalatkoztam. Várakozásomnak ez új kötet is teljes mértékben megfelelt, sőt bizonyos tekintetben hajlandó vagyok felibe helyezni eddig megjelent társainak. Most látom már valójában, hogy mily felséges missióra vállalkozott ama két érdemes férfiú: a kitűnő szerkesztő, a prot. egyházi irodalomnak ama lelkes zászló vivője S. Szabó József, továbbá a minden áldozatra kész kiadó és vállalkozó, midőn — mintegy a kor szellemétől áthatva — célul tűzték ki, hogy az egyházi irodalom széles mezején itt ott felesillámló értékes gyöngyöket össze szedve, egy egy pompás könyv alakjában a nagy protestáns társadalom közkinésévé teszik. Felsőleges vállalat...! Alkalmat, tért nyújtani annyi jelesünk nyilvános felépésére, együttes megszólalására; harmonikusan egybeilleszteni annyi ihletett predikátor sok szép gondolatát, vallásos megnyilatkozását.

Örömmel üdvözölöm ezt a magasztos munkát, melynek áldásos eredményét egy-egy elfogulatlan kritikus elismerő szavaiban már is visszatükröződve látom.

Üdvözölöm a két lelkes munka vezetőt s őszintén kívánok nekik sikert a továbbiakhoz.

És üdvözölöm mindazokat, kik az Istentől nekik adatott lelki kincsekkel nem csupán önmagukat gyönyörködtetik, hanem a közletárra is szives készséggel felajánlják s oda ajándékozzák azokat.

Hát bizony nagyon kívánatos az, hogy minél többen, minél többször életjelt adjunk minden ponton magunkról, különösen ma, midőn a sötétség némely lovagai egész odáig elmennek vétkes felbuzdulásaikban, hogy a protestánsizmus hanyatlását, sőt határozott végvonaglását is hajlandók kiolvasni a mostani jelekből. Szükséges, hogy résen legyünk s ha kell a szó hatalmával, ha kell a toll fegyverével is kimutassuk igazainkat, építve anyaszentegyházunk falait s megvédelmezve a Krisztus evangéliumának eredeti tisztaságát, változhatatlan, örök igazságait.

De lássuk közelebről magát az értékes munkát.

Külső megjelenése most is a régi ismerősre emlékeztet. Pompás kötése teljesen megfelel a tartalom gazdaságának, sőt komolyságának is. Külső kiállításánál fogva is méltó disze a „*Debr. Lelk. Tár*” bármely lelkési könyvtárnak.

Felnyitva a díszes könyvet, előttem áll a gazdag tartalom, 78 egyházi írónak értékes munkája, több irányú papi dolgozata. A lelkes írói gárdában jól esik ott látnom néhányat legjobbjaink közül is Egy Kiss Áron, Fejes, Mitrovics, Balogh Ferenc, Szalonmai Szabó Pálóczi Czinke, Garzó, Barakonyi, Dr. Baltazár stb. eme kiválóbb predikátorok mesteri dolgozatai szépen beilleszkednek a többi lelkes egyházi írók többé kevésbé sikerült munkái közé.

Sok figyelemre méltó dolog van elmondva már az előszóban is, mely magának, a derék szerkesztőnek ügyes tollából került ki. Igen talpraesetten válaszolt itt S. Szabó József mind ama főbb kritikai ellenvetésekre, melyek a „*Debr. Lelk. Tár*” szerkesztését, irányát, be rendezését illetőleg egyesektől elhangzottak. Én teljes mértékben osztom az „*Előszóban*” elmondottakat s tökéletes igazat adok a szerkesztőnek, mikor a többek között ezt mondja: „*Szükség van tehát a lelkészt hivatásában gyámolító segédeszközre. Ilyen a mi tárunk, mely nem akar lenni sem szellemi mankó, sem a restség párnája, ellenkezőleg a buzgóság élesztője, a becsúgy sarkalója, a jóakarát segítője s alkalom és szükség idején hűséges és hasznos támogató.*” Osztom ezt főképp azért, mert hiszen az írás nem mindenkinek kenyerere. Ahoz bizonyos hajlam, kedély, mindenek felett pedig idő szükséges. Nem minden lelkész van abban a helyzetben, hogy mind eme föltételeivel rendelkezék az írás mesterségének. Különösen a megélhetés gondja, a létért való küzdelem sokat akaratlanul is elvon az irodalmi munkásság mezejéről. Jó tehát, ha van egy-egy kiségitőnk, a szükség idején egy egy hűséges és hasznos támogatónk. S már ebből a szempontból is csak elismeréssel adózhatunk a „*Debr. Lelk. Tár*” előharcosainak, tiszteletre méltó zászlóvivőnek.

A kezünk allatt levő könyv összesen 93 dolgozatot foglal magában, a következő öt részre beosztva: I. *Bibliái magyarázatok*, II. *Egyházi és szertartási beszédek*, III. *A lelki gondozás körében tartós dolgozatok*, IV. *Gyász-írádságok*, V. *Különfélék*. Lássuk most már eme részeket egyenként.

Az I. részben Barakonyi Kristóftól 2, Illyés Jánostól 6 bibliai magyarázatot találunk. Tárgya valamennyinek az ó-testamentomból van meritve. Mindenik talpraesett, tanulságos munka s vasárnap délutánonként sike-

resen használható templomainkban. Különösen az Illyés féle bibliai magyarázatok (József története) nagyon alkalmasak arra, hogy figyelmet keltsenek hallgatónkban.

A II-ik 9 szakaszra oszlik. Az A. szakasz ifjúsági istenitiszteleire írott beszédeket tartalmaz. Ott ilyen munkát találunk itt különböző szerzőktől. Mindannyian megtalálták az ifjúság szívéhez, lelkéhez, az útát s mind az öt beszédnek meg a van maga építő ereje, erkölcs-nemesítő hatása, de különösen elismerésre méltó a 4. számú, melynek szerzője: Adorján Ferenc, a talentumokból szóló példázat remek feldolgozásával mélyebb nyomokat vés az ifjú nemzedék szívébe. Merem állítani, hogy a melyik növendék figyelemmel végig hallgatja ezt a beszédet s megszívleli az abban rejlő komoly tanulságokat, ott künn az életben sem fogja azt elfeledni soha.

A B. szakasz 15 közönséges egyházi beszédet foglal magában más más szerzőtől. Mindenik beszéd megüti a mértéket úgy szónoklattanilag, mint használhatósági szempontból. Mindenikben egy egy ihletett predikátor szólal meg, ki a szónoklat terén túl lévén már a kezdet nehézségein, biztos kézzel dolgozik, könnyen medítál, ügyesen tárgyal, el van látva a meggyőzés, bizonyítás eszközeivel, tud hatást kelteni, figyelmet ébreszteni. Tessék bárkinek elolvasni p. o. mindjárt az első számú beszédet, melynek írója: Kiss Ferenc a megbocsátó szeretet hirdető, mondhatni elragadóan, költői lendülettel, mesteri műalkotásban. Vagy ott van a Pálóczi Czinke István 3. számú műve, melynek tárgya „Az Isten országába és a felekezetek.” Minő remek egyházi beszéd az! Mily felségesen megnyilatkozik abban s mennyire lebilincseli figyelmünket a Krisztus és az anyaszentegyház szereimétől áthatott kiváló predikátor. Baj hogy kissé hosszasan is foglalkozik tárgyával, de ez a hibája is szívesen megbocsátható, mert fejtegetése mindvégig meggyőző, figyelmet gerjesztő, a templomi tanítás méltóságához illően emelkedett, nyelvezete pedig ritka szép magyaros, választékos. Aztán ott van a 4. számú kenetes beszéd Szabó Lajostól, ott vannak a Dr. Baltazár sikerült homiliái, vagy p. o. Balogh Ferencnek, a nagynevű teh. tanárnak még a múlt század derekán készült hazafias műve. Mind megannyi értékes darabjai ezek a hazai prot. irodalomnak. Mint mondtam, a többi is jó sikerrel használható.

A C. szakaszban 12 ünnepi egyh. beszéd következik, illetve kettő közülük csak vázlat Csák Matétól. Részemről szívesebben látnám, ha e két munka is teljes kidolgozásában, mint befejezett egész foglalna helyet megérdemlené. Itt találjuk Kálvin Jánosnak egy karácsonyi predikációját is a Dr. Rácz Lajos fordításában (Franciából). Eredeti munka ez a XVI-ik századból s érdekes világot vet a nagy reformátor igehirdetői munkásságára, egyszersmind a XVI-ik század egyházi irodalmára is. Az ünnepi beszédek különben általában véve figyelemre méltók, hangulatosak. Mindenik hű kifejezője az illető ünnep jelentőségének, vallásos gondolatainak. Különösen megkapó a 9. számú nagypénteki beszéd ügyes felosztásával s a golgotai hármass keresztről tartott szép elmélkedésével; továbbá a 12. számú pünkössti predikáció, buzditó, lelkesítő erejével, gondos kidolgozásával. Amannak szerzője Paulinyi Károly, emezé Péter Mihály.

Tovább menve nem kevesebb, mint 26 különböző alkalomra írott egyházi beszédet találunk a kötet „D” szakaszában s örömmel konstatoálom, hogy itt is igen értékes munkákkal találkozunk, melyeket tanulmányozva úgy tetszik nekem, mintha egyházi írónknak egész tá-

bora mintegy versenyezne itt egymással a szónoki műalkotás terén. Nehéz volna közülök csupán egynek oda itélni a babért, mert ha nem is mindnyájan, de többen haladnak közülök egy és ugyanazon sorban a dicsőség parnassusa felé. Sok szép gondolatot, sok tanulságos dolgot látunk itt megörökítve a szép számú alkalmi beszéd keretében. Kár, hogy a tér az idő rövidsége miatt nem foglalkozhatom részletesebben az egyes munkák méltatásával, közelebbi ismertetésével, de legalább annyit nem mulaszthatok el, hogy e szakaszban is rámutassak röviden a kiválóbb alkotásokra. Ilyenek szerintem az 1. sz. „Beköszöntő beszéd” Szigethi Zoltántól, a 3. sz. „A Mária kultus ellen” Kiss Józseftől, az 5. sz. „A jó előjáró.” Kiss Ferencztől, 9. sz. „Lelki szadadság” Szakács Imrétől, 10. sz. „A Jézus emlékezetének felújítása” Szalóczy Páltól, 12. sz. „Testi és erkölcsi halál.” Székely Józseftől, 13. sz. „Édes anya az egyház is.” Réz Lászlótól, 14. sz. „Emberi kétség, isteni segítség” Szele Györgytől, 17. sz. „Isten dicsérete.” Midszenti Imrétől 18. sz. „A harang kiáltó szava.” Olajos Páltól, 26. sz. A madarak tavaszi éneke „Könyves T. Kálmántól. Mindmegannyi szebbnél szebb műalkotásai ezek a vallás oltárainak igaz hűséggel sáfárkodó lelkes igehirdetőknek. A többi fel nem sorolt munkák is megüti a mértéket s többé-kevésbé használhatók.

A következő „F” szakaszban 2 kereszteleési beszéd foglaltatik. Mindkettő komoly, értékes munka ugyan, de főleg a 2-ik számú sikeresebben használhatja a gyakorló lelkész.

Következik az „T” szakasz két konfirmációi beszéddel. Sikerült szertartási beszéd mindakettő s különösen az első számú teljesen oda illő a lélekemelő ünnepélyhez s ügyesen alkalmazkodik a gyermeki szív és lélek gondolatvilágához. Az elsőnek szerzője Illyés János, a második Karay Sándoré, kihez b. engedelmevel azon őszinte kérdésem volna e helyen, hogy helyesnek találja-e ő egy uri gyermeknek a templomban, tehát nyilvános helyen, a többi gyermekből külön való konfirmálását? Megvallom, kíváncsi vagyok a feleletre.

A „G” szakaszban 2 urvacsorai beszédet találunk. Az első karácsonyra, a második új kenyérre való. Amaz kissé terjedelmes, de azért a szép alkalomnak teljesen megfelelő, sikerült agenda; emez rövidebb, de gondolatokban gazdag, mely vallásosságtól áthatott, nagy hatású beszéd, valamint a hozzácsatolt imádság is. Az első Madarász Imre, a második Szalonai Szabó József írta.

Következik az „H” szakasz különböző alkalmakra írott 6 esketési beszéddel, más és más szerzőtől. Mind a hat ügyes kompozíció s méltán foglal helyet könyvünkben, de mégis ki kell emelnem az 1. számú megkapó közvetlenségével, különösen pedig az 5-ik számú, melynél szebb esketési beszédet keveset ismerek. Egy remek költemény prózában. Amannak írója: Hallgató János, emezé: Szuhay Benedek.

Hét gyászbeszéd és ima tölti be a kötet következő „J” szakaszát. Mindenik munka dicséretére válik szerzőjének, egyik is, másik is mélyen megindít, könnyekre fskaszt, de egyszersmind meg is vigasztal a koporsó mellett. Mint nagyobb szabású munka kiválik a többi közül az 1. számú, melynek szerzője Kiss Áron a nagynevű püspök. Továbbá a 3-ik számú Garzó Gyulától.

A III-ik részben a lelkigondozás körében tartozó dolgozatok foglalnak helyet. Két ilyen irányú munka vonja itt magára figyelmünket. Az első egy apostoli buzgalom, tapasztalatokban gazdag lelkész társunknak:

Lévay Lajosnak ilyen című munkája: „A szörványok vallásos gondozása, „Sok okos, hasznos, megszívlelendő dolgot beszél el ebben — még pedig a saját élet tapasztalatai alapján — a derék nagynevű lelkész s követésre méltó példákat tár elénk a kura-pasztorális gyakorlására, szét szórtan élő hiveink vallásos nevelésére. Úgy szép missiójához, mint annak sikerült illusztrációjához őszintén gratulálok. A második munka csak egy rövidke elbeszélés, mint címe is jelzi, „Egy fűszál a kura pasztorális mézejéről,“ de mint olvasmány kedves is, tannulságos is. Derék dolog, hogy közreadta Dombi Lajos az érdemes esperes.

A IV. rész is igen értékes dolgok gyűjteménye. Őt gyászimádságot találunk itt előkelő egyházi íróktól, kik között ott látjuk a költő papot: Fejest, a boldog emlékü Mitrovicsot, Továbbá Török Imrét, Babay Kálmánt és Vadas Gyulát, mindenik egy-egy szép imájával gyönyörködtetve bennünket.

Az V. egyszersmind utolsó részben, a „különfélék“ rovtában egy eszmékben, gondolatokban gazdag bibliai elmélkedések zárja be könyvünket, melynek szerzője Csiky Lajos teh. tanár. Tanítványai, az ifjú teológusok előtt olvasta fel e művét a tudós professzor egy szemináriumi órán, vagyis a fiatal papi nemzedék vallásos lelkületét, hitbeli meggyőződését óhajtotta mintegy az által is irányítani, erősíteni, de nekünk olvasóknak is igazi élvezetet szerzett közreadásával. Kár lett volna e szép elmélkedésnek az íróasztal fiókjában maradni.

Ime ilyenek találom én a „Debr. Lelk. Tár“ III. ik kötetét. Ezeket óhajtottam röviden elmondani ez újabb irodalmi termékünkről. Hogy érdemei mellett fogatkozásai is vannak e műnek, az tagadhatatlan, ezek azonban szerintem távolról sem döntik meg ennek abszolút becsét, valódi értékét, nagy jelentőségét. Ismételten konstátálom, hogy teljes mértékben megfelelt a hozzá fűzött várakozásaimnak s mint ilyet szívesen sorozom be könyveim az én legjobb barátaim közé s lelkemből óhajtom, hogy rajha mindenik lelkészársam könyvtárában ott díszelgyne ez az értékes, ez a nagy szabású munka.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Szatmári Dániel

ref. lelkész.

Az Erdélyi Egzsházkerület Közigazgatási Térképe. Megjelent 1906-ban. Kiadta a nevezett egzsházkerület igazgatótanácsa. 1.400.000 mértékben szépen rajzolt, díszes térkép egzsházai közigazgatási használatra. Magyarország erdélyi részének, illetőleg az erdélyi református egzsházkerületnek hegy- és vízrajzán, politikai megyehatárán, közlekedési útjain kívül feltünteti különösen az egzsháznegyék határait püspöki székhelyét, anya- és leányegyházait, szörványait református iskolával és a nélkül. Feltűnő, hogy Nagyenyednek, Sepsiszentgyörgynek, Szászvárosnak, Zilahnak a térkép szerint nincs „református iskolája.“ Vajjon mi hát a Bethlen-, a Kun-, a Vesselényi-kollégium? Az az egyes vörös színű kör, a mely anyaegyházat jelent református iskola nélkül, idegen embernek azt mondja, hogy pl. hogy Nagyenyed semmivel sem nevezetesebb hely, megyei református iskolaügy tekintetében, mint a többek között Szászmaté, melynek — a Névkönyv szerint — nincsen semmiféle magyar nyelvű iskolája. Ugy látszik, e Térkép csak az elemi iskolákat veszi tekintetbe, bár az kifejezetten le nem olvasható róla. De ez a tény kifejezetten és ki nem fejezetten egyaránt érthetetlen mellőzése a kollégiumok-

nak, amelyek pedig mindenestől az egzház testéhez tartoznak s ezért ha külön jelet nem is, de egy olyat, a mely református iskolát jelent, megérdemeltek volna. Még az államilag segélyezett is. Hát az állami segélytől szűz Nagyenyed, melynek még református tanítóképzője van! Sőt van gyakorló — elemi — iskolája is. Van ref. elemi iskolája a Szászvárosnak is — a Névkönyv szerint igaz, csak a kollégiumi előjáróság és nem az iskolaszék felügyelete alatt. — A térképet a Magyar földrajzi Intézet metszette és nyomatta. Ára ?

Pályázat Koszoru-füzetekre. Koszoru ezimű népszerű kiadvány sorozatának 1906. évi tíz füzetére pályázatot hirdet a M. Prot. Irodalmi Társaság.

Kivántatnak vallásos és erkölcsi elbeszélések, vallásos életrajzok, vallásos jellemképek és rajzok prózában vagy versben. Tekintettel a bécsi békekötés 300-ik évfordulójára, megirandó a Bocskay István élet- és jellemrajza is.

A füzetekre nézve tartalmilag az a föltétel, hogy az evangélium lelke buzogjon bennök és építőleg, buzdítólag hassanak; alaki tekintetben pedig a népszerű és tösgyökeres magyar nyelv. A füzetek terjedelme egy nyomtatott ivnél kisebb és másfélnél nagyobb nem lehet. A közlésre elfogadott dolgozatok a Társaság tulajdonába mennek át és kis nyomtatott ivenként 50 koronával díjaztatnak.

A pályázat nyílt, bárki részt vehet benne, jelíges levélke nem szükséges. A kéziratok folyó évi június 15-ig a Társaság alólírott titkárához (Budapest, Kálvin-tér 7.sz.) küldendők be.

A válaszmány megbízásából Budapest, 1906. január havában. *Szöts Farkas, társulati titkár.*

Pályázat a kálvinizmus ismertetésére. A M. Prot. Irodalmi Társaság elhatározta, hogy 1909-re, Kálvin születésének 400-ik évfordulójára, pályázattal összekötött megbízás útján megiratja éskiadja a kálvinizmus ismertetését.

E végből pályázatot hirdet oly munkának a tervezetere mely a kálvinizmusnak, mint vallás-erkölcsi (dogmatico-ethicai) elvnek, mint egzsházai szervezetnek és közéleti (főleg kulturális és szociális) tényezőnek a keletkezését, mivoltát, történeti jelentőségét és hatását tudományosan ismertesse és érdemileg méltassa mindama népek körében melyek a reformáció kálvini irányát egészen vagy részben elfogadták és követik, különös tekintettel azonban a hazai viszonyokra.

A teljesen kidolgozott pályamű díja 2000, kettő ezer korona, terjedelme 20—25 nyomtatott iv (a társulati monografiák alakjában.) Egyelőre azonban pályaműnek csak a részletes terv és valamelyik fontosabb fejezetének sajtókész szövegét kell benyújtani, hogy azok alapján a Társaság bírálatot mondhasson és a legjobb tervezet készítőjét az egész mű kidolgozásánál megbizhassa.

Az idegen kézzel írott és jelíges levélkével ellátott pályatervet 1909. december 31-ig a Társaság alólírott titkárához (Budapest, Kálvin-tér 7. sz.) kell beküldeni.

A válaszmány határozatából Budapest, 1906. január havában. *Hegedüs Sándor, társulati elnök. Szöts Farkas társulati titkár.*

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A „Sárospataki Református Lapok“**
 „Zsinati tudósítója“ s még valami az irmodor nevében. Lapunk folyó évi I-ső számában felemeltük szavunkat azon kiméletlen s minden tekintetben igazságtalan, személyes vonatkozású támadások ellen, amelyek a „Sárospataki Református Lapok“ hasábjain jelentek meg egyházkerületünk nagyérdemű főgondnoka gróf Dégenfeld József ellen s azzal a félremagyarázhatatlan intencióval, hogy a magyar református egyház e kimagasló vezérembere pellengére állíttassék s azok előtt, akik a kulisszák titkaiba be nem láthatnak, izléstelenül meghurcoltassék.

Tudtuk előre, hogy erre a cikkünkre a visszhang nem fog elmaradni; mert hiszen igazat irtunk s az igazság fegyvere által ütött sebre csak két orvosság van, t. i. vagy a *beismerés* vagy a *mentegetődés*. Akinek nincs elég lelkiereje amához, — fokozott mohósággal kap ez után, hogy amennyire lehetséges, lelkiismeretét is megnyugtassa s a közvéleményt is kiengesztelje.

Arra azonban nem voltunk elkészülve, hogy „Zsinati Tudósító“ izetlenkedését tovább folytassa s e lap ártatlan szerkesztőjét — akinek, amint látom, még arról sem volt tudomása, hogy *Radácsi György* állandóan a konvent egyik jegyzője, — személyes invektívákkal sértegesse.

Minthogy azonban így történt, erre az ügyre még egyszer, kedvetlenül bár, vissza kell térnünk, s ne essék zokon, ha megszivlelni ajánljuk a következőket:

Az az ember, aki a „Debreceni Prot. Lap“ f. évi I-ső számában a megtámadott *Dégenfeld József* mellett erőltén szavát felemelni bátorkodott, tényleg „valódi esperes.“ Hogy meddig lesz az, természetesen a jövő titka; de még ezidő szerint az s mint ilyen, nemcsak azt tudja igen jól, amire őt „Zsinati Tudósító“ most kitanítani akarja, hanem ismeri azokat az okokat is, amelyek az efféle gyerekes kötekedések forrásául szolgálnak.

Egyébiránt akár hisz nekünk a „Zsinati Tudósító“ ur akár nem, nem az itt a kérdés, hogy „valódi esperes“ vagyunk-e vagy sem, hanem az, hogy igazat irtunk-e vagy sem? Hiszen mi sem tudakozódunk „Zsinati Tudósító“ kiléte felől; még csak a jó *Zoványi Jenőt* sem kérdeztük meg e tekintetben . . . Nincs nekünk arra semmi szükségünk. Azt nézzük, ami irva van s nem azt, hogy ki írta azt? Ebből a szempontból pedig vezérembereink ok nélkül való meghurcolását határozottan s ismételtelen elítéljük s bárki tegye azt, helytelenítjük.

Annak örüljön „Zsinati Tudósító“, hogy *Dégenfeld grófban* „erős az érvényesülési hajlam“, mert ilyen „hajlam“ nélkül az ember mindig csak tucat ember maradna s ha ő nem készítené „azokat a bizonyos“ *szavazó-lapokat*, hát készítené más. . . .

. . . . Talán éppen „Zsinati Tudósító“ ur, s mit gondol, ekkor már nagyobb, boldogabb volna ez a szegény magyar református egyház . . . ? Lehet, hogy „Zsinati Tudósító“ ur tényleg azt hiszi s legyen neki az ő hite szerint. Mi őt ezen jámbor hitében nem háborgatjuk; csak azt engedje meg, hogy legyen szabad nekünk meg mást hinnünk. . . !

Ahoz, a „magára vállalt tiszt komolysághoz“ is férne valamelyes szó, mert hiszen éppen a közel múltban láttuk, hogy ezt a komolyságot, mikor a „Zsinati tudósító“ ur sajátos ténykedésnek az elbírálása forgott szőnyegen, ott a „Tudósító“ ur körében másképp' magyarázták. . . De minek folytassuk? Az önök dolga volt. Mi pedig az önök háza előtt nem seprünk; még csak „az előjárók iránt való tiszteletből“ sem akarunk önök „Zsinati tudósító“ ur oktatást adni; hiszen önök a „mesternek“ nincs erre szüksége . . . Tanunk legyen Sátoraljaujhely. Csak arra kérjük önt, hogy ha egyházi ügyeiről és más egyházkerület embereiről ír, tanuljon meg már tárgyilagos lenni s hagyjon békét azoknak, kik egyben-másban mint emberek, tévedhetnek, sőt önnel ellenkező nézetten is lehetnek ugyan, de arra legkevésbé sem szolgáltak rá, hogy névtelenül megjelent cikkekben őket vesszőfutásra ítéljük. Ilyet sokszor cselekszenek manapság a politikai lapok; Isten óvjon tőle, hogy egyházi sajtónk is ez utra tévedjen !

Esperes.

— **Tanügyi kör** alakult Máramarosszigeten az ev. ref. jogadémiá főgimnázium, állami tanítóképezde és felsőbb leányiskola tanáraiból és az elemi iskolák tanítóiból. A kör hetenként ingyenes felolvasásokat tart a társadalom tudományok, irodalom, művészettörténet köréből. Elnöke dr. Pap Tibor jogakadémiai igazgató, titkára Jakobinyi Péter főgyim. tanár, — a választmányi tagok sorában pedig dr. Gergely György jogakadémiai, és Bede László főgyim. tanárok neveivel találkozunk.

— **A diószegi h. lelkész kibucszása.** (Beküldetett). Megható és lélekemelő volt azon egyházi beszéd, melylyel Bodor Pál diószegi h. lelkész bucsuzott el az egyház hiveitől e hó 21-én. Három évig működött Bodor Pál a mindenki által szeretve tisztelt Papp Gusztáv volt diószegi, jelenleg h.-sámsoni ev. ref. lelkész oldala mellett mint s. lelkész; és a Papp Gusztáv eltávozásával megürült lelkészi hivatalra egyhangulag meghívott Veress István révi ev. ref. lelkész Diószegre költözéséig mint helyettes lelkész Bodor Pál vette vállaira e népes gyülekezet gondozását s hogy e tisztének miként felelt meg: legfényesebben igazolják azon könyvek, melyeket búcsubeszéde közben a hivek szemeiből allá hullni

láttunk s a zokogás, melyet hallottunk. Az istenisztelet végeztével a templomból kijövő nagy közönség öregje s ifja könnyező szemekkel búcsuzott el a szeretett ifjú lelkesztől, kit az iránta ily módon megnyilvánult őszinte vonzalom és szeretetteljes ragaszkodás szinte a könnyekig meghatott. Valóban jólesik látni, hogy a mai egyháziatlannak tartott világban mily szépen és meghatóan nyilvánul meg a kötelességet hiven teljesítő lelkész mellett a hívek őszinte tisztelete- szeretete s ragaszkodása.

— **A püspökladányi egyház mult éve.** E törekvő egyháznak a mult évben évtizedekre számot tevő munkát végzett, úgy külső alkotásait, mint a belső haladását tekintve. Templomát, tornyát, 52.852 korona költséggel új tetővel látta el, az előbbit eternitpalával, az utóbbit vörös rézzel fedve s kívül-belül teljesen kijavíttatta. Ez évben állítá fel a szintén újonnan készült karban az új orgonáját, melynek teljes előállítási árát 13.500 k-t. néhány év alatt közadakozásból hozta össze. Az orgona úgy külső díszével, mint művészién szerelt 25 változtatással. A tanácsos József és fia pécsi cég dicsősége. A tanácsosok növekvő számával lépést tartani kívánván, szervezte a 12. tanítói állomást s épített egy minden tekintetben feltűnő új tantermet 4630 k. költséggel. Az iskolának tanszerekkel ellátására fordított 310 koronát, a népiskolai könyvtár gyarapítására 363 kor. Ezen kívül szervezte a parókhiális könyvtárt 67 kötet könyvvel s hívei számára 275 drbból álló népkönyvtárt tart fenn, melyből mindenki valláskülömbőség nélkül vihet olvasni valót. Létesített templom felszerelési alapot s egy másikat a szent edények felújítására s jó karban tartására. Önkéntes adomány a mult évben befolyt különböző címeken 1990 K 66 f. Iskolai árvapénztárát 445 k-val növelte, mely pénztárból mult évben segélyezésre kiadott 461 k 86 f. Népmozgalmi adatai kielégítő, dacára aszokatlan magas halálozási számnak. Született fi 170 nő 165 összesen 335. Atért hozzánk nő 2 összesen 337, meghalt fi 144 nő 124 = 268 kitért közülünk fi 2 nő 2 összesen 272; szaporodás fi 24 nő 41 összesen 65. Egybekelt 70 pár, konfirmáltatott 109 urvaesorával élt 3974 (Karácsonykor 1059.) Lelkek száma fi 4093, nő 3979 összesen 8103.

— **Az új danesházi lelkész.** Fülöp Lajos halálával megüresedett danesházi lelkész állomás f. hó 21-én töltetett be. Öt pályázó közül két jelöltje volt az egyház közönségének s a küzdelemben *Balla Aladár* jözsefnázi lelkész került ki 16 szótöbbséggel. Választásán elnökök voltak F. Varga Lajos és Nadányi Pál. A választás minden kellemetlenebb incidens nélkül folyt le, választó egyháznak megválasztott lelkésznek zavartalan bekés jövendőt kívánunk.

— **Tanítók nyugdíjilletéke.** A hajduböszörményi adóhivatal felhívására a városi végrehajtó az ottani tanítók nyugdíjilletékét, illetve hátralékát az egyházi pénztárnál lefoglalta s a 36 tanító nyugdíj adóját a januári fizetés alkalmával az adóhivatalba beszállította. Oka ez eljárásnak azon körülmény, hogy sem az illetők, sem az egyházak által fizetett tanítói nyugdíj illetékek nem számíthatók a köz adók közé, melyekre az exlexben a fizetés megtagadható. Jó lesz e körülményt egyházaiknak mindenütt figyelembe venni.

— **Halálozások.** *Feleki József* foktői ref. lelkész és egyházmegyei tanácsbíró, 58 éves korában, dec. 31-én hirtelen elhunyt. Haláláról az egyháztanács külön grászjelentést adott ki. Temetése folyó hó 2-án ment végbe, gyülekezete és az egyházmegye papságának nagy részvéte mellett, — *Papp Gyula*, a *tiszszatóki* ref. gyülekezet fiatal lelki-

pásztora ki a bekési ref. főgimnázium vallásstanári állásáról választatott meg ezelőtt két évvel lelkészül, a mult hónap 29-én szívszélhűdés folytán hirtelen elhunyt.

— **Nyilvános nyugta és köszönet.** Az orosi ev. ref. egyház templomának építésére újabban adakoztak: ceglédi ev. ref. egyház 10 kor. újsóvei ev. ref. egyház 5 kor. tabajdi ev. ref. egyház 1 kor. büdszentmihályi ev. ref. egyház 3 kor. cégényi ev. ref. egyház gyűjtőívén 11 kor. 68 fill. gyulai ev. ref. egyház gyűjtőívén 5 kor. 18 fill. alsósarka li ev. ref. egyház 2 kor. szathmári ev. ref. egyház 4 kor. Rác Gyula ev. ref. lelkész 1 kor. nagykőrösi ev. ref. egyház 10 kor. Az itt kimutatott adományok összege 52 kor. 86 fill. Az előbb nyugtázott 727 kor. 12 fillérral együtt 779 kor. 98 fill. A kegyes adományokat egyházunk nevében megköszönve, a jószívű adakozókra Isten áldását kérve vagyok Oroszon 1906. Január 25. Molnár Ferenc ev. ref. lelkész.

— **A második ref. estély Püspökladányban.** Élénk érdeklődés mellett tartotta e népes s buzgó egyházközönség f. hó 20-án második vallásos estélyét, melynek tulajdonképeni magvát a dr. Ferenczy Gyula szabad előadása képezte ki az ő magyarok hazájáról, intézményeiről, s vallásáról beszélt oly vonzóan, lelkesen s lelkesítően, hogy a hallgatóságot valósággal meghódította. Előadásának művészi kerekdedsége, nyelvezetének keresetlen bája s minden virág nélküli zengzetessége, a beszéd eszméitető tartalma s sok helyt szónoki lendülete, különösen a mult eseményeiből vont tanulságoknak a jelen mostoha viszonyaira alkalmazása maradandó hatást gyakoroltak a jelenlevőkre. Érdekes volt figyelemmel kísérni a hallgatóság egy részét képező magyar gazdák arcát, melyre kiült mintegy a lélek, oly közelről érinté őket a beszéd tárgya s látszott, a mint a szónok célzatai: lelkesedést kelteni a multért s e felgyújtott lángnál felvilanyozni a hazaszeretetet, a vallásosság lankadó idegeit, — nem tévesztették azt elérni szándékozott hatást. „Láng gyult a láng gerjelminél!“ Az estély többi részét a vegyes kar két szép énekszám, a Jánosi Antal gyönyörű baszusán előadott szoló, a Csiszár Teréz tisztán folyó, édes dala s a Tóth Mariska jól hangsúlyozott, értelmes szavalata töltötte be. Az estély anyagilag is jól sikerült, erkölcsi hatása pedig szebb jövő biztató záloga. *Referens.*

— **Szatmári hírek.** A *szatmári Lorántffy Zsuzsanna* egyesület a vidéki női egyháztársadalmi mozgalmak e vezető köre f. hó 20-dikán tartja rendes felolvasó estélyét a ref. főgimnázium tornacsarnokában. A műsor ez: 1. Megnyitó ének. 2. Gachal János s. lelkész szavalata. 3. Kuruc népdalok, szövegét ismerteti Mát-ray Lajos főgimn. tanár, a dalokat zongorán előadja Morvay Lajosné. 4. Vonós quartett. 5. A vegyeskar befejező éneke. Itt említjük meg, hogy a kath. kaszinó téli felolvasó estéivel szem-

ben, melyen azért ref. vallásuak is szerepelnek, a Lorántffy Zs. egylet nem áll magában, hanem más oldalról támogatást nyer a derék Kölcsey kör matinéiben is, melynek rendezéseiben a ref. főgimn. tanárai járnak elől. Ilyen sikerült matinéje volt legközelebb a körnek jan. 14-én vasárnapon. Szerepeltek tanáraink és tanárnőink, még a hét folyamában is annyiban, hogy *Dóczy Imre* főgimn. felügyelő ellenőrző látogatása is e hétre esett. A felügyelő ur a ref. felső leányiskolát és nőképzőt látogatta meg és az intézetről úgy tanulmányi, mint rendtartási tekintetben kedvezőleg nyilatkozott. Ez a kedvező nyilatkozat a legnagyobb értékű, azonban mégis csak ige. Bezzeg a helybeli kir. kath. főgimnázium tanárainak más elismerésben is volt részök. F. hó 14-dikén Jézus neve napján (!) a szatmári jezsuiták kollégiumának farsangi ebédjére voltak hivatottak és a különben tiltott társaságbeli atyák jótékonyosságát szép tósztokkal ünnepelték. Erről a jótékonyaságról jut eszembe a *Jótékony-nőegyletnek* jan. 13-diki gyönyörű estélye. De erről talán a rendes levelező fog beszámolni. Nagyon megérdemlené mind sikere, mind nemes célja miatt.

Szamosparti.

nt. Szegedi Károly

békési ref. lelkész.

A békési református egyház előjárósága fájdalommal tudatja, hogy nt. **Szegedi Károly** ur békési református lelkész, az egyház és főgimn. igazgatótanács elnöke életének 72-ik, tanári és lelkészi szolgálatának 42-ik évében 1906-odik évi január hó 20-adján d. u. $\frac{1}{2}$ 2 órakor pár órai szenvedés után meghalt. Földi mavadványa 1906. január 22-én délelőtt 10 órakor fognak a reform. egyház szertartása szerint az anyaföldnek átadatni.

Békés, 1906. január 20.

Legyen áldott emlékezete! (Nekrológot kérünk.)

— **Levél Nagyszébenből.** Többször emlékeztem már levelemben arról, hogy pusztulunk veszünk. Többször szót emeltem a mellett, hogy lelkészeink a szász papok példáiból tanuljanak és mentsek a népet. Szavaimnak nem tudom, volt-e hatása? Azoknak az adatoknak, miket elsorolok talán több lesz a hatása. Aki elolvassa, gondolkozzék rajta s aki tehet, tegyen.

(*Adatok a magyarság pusztulásához.*) *Tóth István*, ki koronkai születésű (Marosvásárhely mellett) feleségével, Annával együtt ezelőtt 29 évvel költözött Erdély-Szerdahelyre. Tóth István ezelőtt 3—4 évvel halt el. Ev. ref. vallásuak voltak.

Házasságukból 4 gyermek származott úgy mint:

1. *Tóth Sándor* jelenleg 46 éves, napszamos Oláhországban Gara-Guzsezsben, hova 15 évvel ezelőtt költöztek ki. Felesége oláh származású. Mikor Oláhországba költöztek, akkor négy gyermekük volt s mindnyájan oláh nyelvűek és nevelésük voltak. Törve beszéltek magyarul, amely tudást a nagyanyjuktól sajátítottak el. Hogy 15 év óta ezt Oláhországban elfelejtették és a többi gyermekek ha születtek, mind oláhok, mondani is felesleges. A négy gyermek görögkeleti vallású volt.

2. *Tóth Eszter* 42 éves, férje Zavar Albert, kisenyedi lakosok, napszamosok. Öt gyermekök van, kik. ev. ref. vallásuak és magyar nevelésűek.

3. *Tóth Ferencz* 39 éves ev. ref. vallású, neje Karata Mária. Két gyermekök van, kik mindnyájan görögkeleti vallásuak, oláhul vannak nevelve és oláhul beszélnek, Erdély-Szerdahelyen lagnak. Most Erdély-Szerdahelyen a róm. kath. iskolába járnak a gyermekek és ott tanulnak magyarul, minélfogva törve beszélnek magyarul.

4. *Tóth Julianna* a Wagentrutz János felesége, Erdély-Szerdahelyen lagnak. Négy gyermekök van, kik magyarul vannak nevelve s róm. kath. vallásuak.

A dolog tehát így áll, hogy Tóth Istvánnak és nejének, akik ev. ref. vallásuak és magyarok voltak, unokáik most:

Tóth Sándor után 4 g. kel. vallású oláh nemzetiségű. Tóth Eszter után 5 ev. ref. nemzetisége magyar. Tóth Ferencz után 7 g. kel. nemzetisége oláh. Tóth Julianna után 4 r. kath. nemzetisége magyar. És ez az eset fájdalom nem áll magában. Az egyes családok utódainak a magyarság fájáról való lehullása a nemzetiségi vidékeken általános és állandó jelenség. *Biró.*

— **Zsinati jegyzőkönyv.** Az 1904. november hó tizedikén megnyílt második budapesti református zsinat 1905. november hó huszonkettedikétől december hó tizenharmadikáig a (harmincketedik üléstől az ötvenegyedikig) tartott harmadik ülészakának jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ev. ref. theologiai akadémiai tanár és zsinati jegyző szerkesztésében. Debrecen sz. kir. városa könyvnyomdávállalatánál 20 iven, 320 lapon, háromezer példányban megjelent s az egyházi hatóságoknak és zsinati lapoknak addig is rendelkezésükre áll, míg az illetékes püspöki hivatalok útján megkapják. Az ide vonatkozó megkeresések *Dávidházy Kálmán* könyvkötőhöz intézendők Debrecenbe, (Fűvászker-tutca 9. szám.)

Tartalom-jegyzék: Hull a hó. Vándor. — A harmadik rend. * * *
Tárca: Katholicizmus és nemzeti hanyatlás. Szabó Béla. A debreceni református Kollégium története. Balogh Ferencz. —
Tanügy: A porosz népiskolai rendtartás új törvénytervezete. Dr. Matolesy László. — Közéletünk. Felszínre vetett gondolatok. Csapó Péter. — Irodalom. — Különlélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A körös nagyrévi ev. ref. körlelkészre, a melynek évi javadalma lakáson kívül: készpénzben, terményekben, földben és szolgálmányokban, állami-konventi és egyházmegyei segélyben valamint stólában 2300 koronára értékelhető.

Kötelességei:

1. Az anyaszentegyházban a rendes lelkészi teendők és énekvezérség. 2. Az anyaegyház állami iskoláiban az ev. ref. növendékek vallás-tanítása. 3. Az anyaegyházhoz beosztott misziói körben 15 községben szétszórtan élő ev. ref. egyháztagok gondozása a misziói lelkészek részére felsőbb egyházhatóságilag megállapított szabályzat szerint.

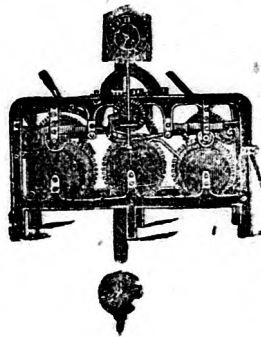
Ezen egyház IV. osztályu.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények a f. évi február hó 25-ig Súlyok István espereshez Nagyváradra (Biharmegye, posta helyben) küldendők. Az állomás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfogalandó.

Debrecen, 1906. január 27.

Kiss Áron
püspök.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-ut 50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

ALAPITTATOTT
1845-ben.

ALAPITTATOTT
1845-ben.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

téli idényre

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dusan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból, szolid árak mellett beszerezhetők.

férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum esőköpeny

———— (havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg, stb. ————

Mérték szerint külön osztály. — Ev. ref. papi egyenruhák.

Különös figyelmébe.

Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete

DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.